

MASEHET YOMA PEREK 1: ŞİVAT YAMİM

Masehet Yoma

Yaprak *Masehet Yoma*'da Yom Akipurim'le ilgili *alahaları* öğreniyoruz. Yom Akipurim çok büyük ve kutsal bir gündür. Bu günde oruç tutar, dua eder ve *teşuva* yaparız.

2

Bet-Amikdaş'ın ayakta olduğu dönemlerde Yom Akipurim'de, Yisrael halkı için kefarete elde etme amacıyla özel bazı *korbanlar* gerçekleştirilirdi.

Yom Akipurim'de ayrıca Koen Gadol, Bet-Amikdaş'ın en kutsal yeri olan *Kodeş Akodaşim*'e girerdi. Burası, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın, *Şehina*'sını (İlahi Mevcudiyet) yerleştirmek için seçtiği yeri. Yom Akipurim'den birkaç gün önce Koen Gadol bu kutsal gün için gereken hazırlıkları yapmaya başlar, Yom Akipurim'e özel *alahaları* öğrenirdi.

Masehet Yoma'nın ilk *mişnasında* bu konu anlatılmaktadır: Yom Akipurim'den yedi gün önce Koen Gadol evinden ayrılarak, Bet-Amikdaş'ta kendisi için hazırlanmış olan özel bir odaya yerleşirdi. Çünkü hazırlanmasını gerektiren büyük ve kutsal bir görevi vardı: Tüm Yisrael halkı için kefarete elde etmek.

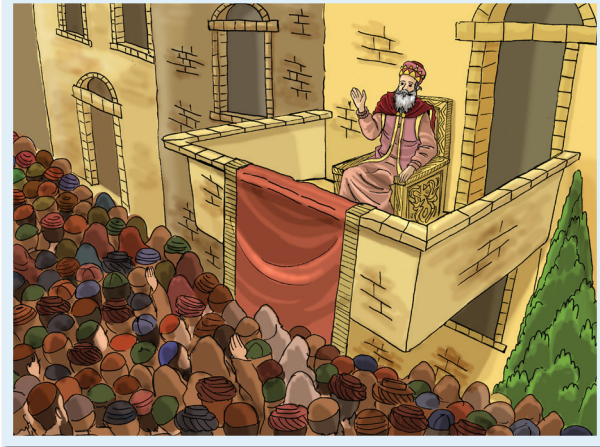
Şemini Hag Aatseret

Yaprak Bu yaprakta Şemini Hag Aatseret hakkında bilgi almaktayız. Erets-Yisrael'de tek gün olan bu bayram aynı zamanda "Simhat Tora" olarak bilinir. Diaspora'da ise Simhat Tora, iki gün olarak kutlanan bu bayramın ikinci gününde kutlanır.

3

Gemara'nın söylediği ilk şey, Şemini Hag Aatseret'in, her ne kadar Sukot bayramına bitişik olsa da, buna rağmen Sukot'un bir parçası değil, başlı başına bir bayram olduğudur. Bu nedenle Şemini Hag Aatseret geldiği zaman, yeni bir bayram başladığı için "Şeeheyanu" berahası söylenir.

Gemara, Şemini Hag Aatseret'te, Yisrael halkının kralı selamlamak üzere onun huzuruna geldiğini anlatmaktadır.

Yapacağız ve Dinleyeceğiz (devam)

Parmaklarından kan damlamaya devam etmekteydi ki, o sırada *bet midraşa* bir *Tsadoki* girdi ve bu manzaraya tanık oldu. Rava'ya yaklaşıp onu derin öğreniminden alıkoyacak şekilde "Siz Yahudiler çok tezcanlı bir halksınız!" dedi. "Kaderinizi belirleyecek kararlar verirken durumu sükûnetle değerlendirmekten

acizsiniz. Henüz Tora'yı kabul ettiğiniz zaman bile, karar vermeden önce makul bir değerlendirmede bulunmadınız. Daha Tora'nın sizden neler talep ettiğini bile sormadan '*naase ve-nişma*' (yapacağız ve dinleyeceğiz) dediniz; henüz dinlemediğiniz bir şeyi yapmayı taahhüt ettiniz."

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
35'te

Bu yaprakta ayrıca, Yom Akipurim’de gerçekleştirilen *korbanlar* hakkında da bilgi almaktayız.

Yom Akipurim’de kaç *korban* yapıldığını biliyor musunuz? On beş tane!

Gemara, bu on beş *korbanın* iki tanesinin Koen Gadol’un kişisel *korbanları* olduğunu ve bu nedenle Koen Gadol’un bunları kendi parasıyla satın aldığını söylemektedir.

Dereh Erets Kuralları

Yaprak

4

Bu yaprakta “*dereh erets*”, yani “görgü” kuralları ile ilgili bazı *alahalara* yer verilmektedir.

Başkalarına nasıl davranmamız gerektiğini kimden öğreniyoruz? Kutsal ve Mübarek Tanrı’dan!

Şu pasuğa dikkat edin: “*Moşe’ye seslendi; A-Şem ona Buluşma Çadırı’ndan konuştu; [halka] söylemek üzere ...*” (Vayikra 1:1).

Kutsal ve Mübarek Tanrı dünyayı yaratmıştır ve her şey O’na aittir. Şimdi de Moşe’yle konuşmak istemektedir. Acaba konuşmaya hemen mi başlamıştır? Hayır! Önce onu çağırmıştır. Pasukta yazılı olduğu gibi: “*Moşe’ye seslendi.*” Tanrı, Moşe’yi çağırmış ve ona kendisiyle konuşmak istediğini bildirmiştir. Söylemek istediklerini ise sadece bundan sonra söylemiştir. Buradan bir ders öğrenmekteyiz: Arkadaşına bir şey söylemek isteyen kişi, doğrudan konuya dalmamalı, önce onu çağırarak kendisiyle konuşmak istediğini bildirmelidir. Söylemek istediklerini o zaman söyleyebilir.

Bu yaprakta öğrendiğimiz ilginç bir şey daha vardır: Sır tutmayı bilmek gerekir! Kutsal ve Mübarek Tanrı, Moşe ile konuşmadan önce, bu söyleyeceklerini ona, “*[halka] söylemek üzere*” söylediğini bildirmiştir. Başka bir deyişle, eğer Tanrı bunları “*[halka] söylemek üzere*” söylediğini bildirmeseydi, Moşe’nin, Tanrı’nın sözlerini halka iletme yetkisi yoktu! Bu da bir derstir: Bize anlatılan şeyleri başkalarına anlatmamamız, sır tutmamız gerekir.

Koen Gadol Nasıl Atanır?

Yaprak

5

Erkek Koen’in oğlu olarak doğan her erkek çocuk Koen’dır. Böyle biri, Bet-Amikdaş’ın ayakta olduğu dönemlerde Bet-Amikdaş’ta görev yapma ayrıcalığına sahip olurdu.

Mutlaka bildiğiniz gibi, Bet-Amikdaş’ta, diğer tüm Koenlerden daha yüksek ve önemli bir konumda olan bir de Koen Gadol vardı. Koen Gadol, sekiz özel giysi giyerdi. Buna karşılık diğer Koenler sadece dört özel giysi giyerlerdi. Ayrıca Koen Gadol, Yom Akipurim’de *Kodeş Akodaşim*’e girerdi. Giysilerine dâhil olarak, göğsünde *Urim VeTumim* adı verilen, Tanrı’nın kutsal İsimleri bulunurdu ve Yisrael halkının, Kutsal ve Mübarek Tanrı’ya bir soru sorması gerektiğinde, Koen Gadol bu soruları *Urim VeTumim* yoluyla sorar ve cevap alırdı.

Koen Gadol göreve nasıl atanır?

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Tannaim döneminin sonunda yaşamış bir *Tannadır*. Rabi Yeuda A-Nasi’nin Erets-Yisrael’de lider olduğu dönemde o da Babil’de “*reş galuta*”, yani “sürgünlerin başı” olarak görev yapmaktaydı. Talmud Yerusalmi’de, Rabi’nin, Rabi Hiya’ya şöyle dediği anlatılır: “Rav Una Erets-Yisrael’e gelecek olsaydı, onu kendiminkinden daha

saygın bir mevkie oturturdum, çünkü Rav Una’nın Kral David’le olan bağı hem baba hem de anne tarafından; bu da benim Kral David’le olan akrabalık bağımın daha yüksek bir düzey!” Rav Una Babil’de vefat ettikten sonra, onu gömmek üzere Erets-Yisrael’e getirmişlerdir.

**Rav Una
Reş Galuta**

Gemara'da bunun iki olası yolu olduğunu öğrenmekteyiz:

İlk Yol: “*Koen Maşuah*” (meshedilmiş Koen). Başka bir deyişle Koen Gadol olarak atanacak olan Koen, Moşe Rabenu'nun hazırlamış olduğu *şemen a-mişha* (bkz. sayfa 27) ile meshedilir ve bu şekilde Koen Gadol olurdu.

İkinci Olasılık: “*Koen Merube Begadim*” (giysisi daha fazla olan). Göreve atanacak olan Koen'e, Koen Gadol'un sekiz özel giysisi giydirilir. Kendisi Bet-Amikdaş'ta bu giysilerle göreve başladığı zaman Koen Gadol olarak atanmış olur. Bu yöntem, *şemen a-mişha*'nın gizli bir yere saklanmasıyla ardından kullanılmaya başlamıştır.

Avnet

Yaprak 6 Bet-Amikdaş'ta hem normal Koenler hem de Koen Gadol, “*avnet*” adı verilen bir kuşak giyerlerdi.

Avnet çok uzun bir kuşak şeklindeydi ve Koenler bunu bellerine sararlardı.

Avnet hangi maddeden yapılmıştı?

Tora'da, *avnet*'in yün ve ketenden yapıldığı yazılıdır!

Hemen aklınıza bir soru gelecektir: Yün ve ketenden yapılmış bir giysiye “*şaatnez*” adı verilir ve Yahudilerin böyle bir giysiyi giymesi yasaktır! Öyleyse Koenler nasıl olur da böyle bir kuşağı giyebilirler? Bu soruyu sormakta çok haklısınız. Ama *şaatnezi* yasaklamış olan Tanrı, aynı zamanda Koenlerin, özel giysilerinin bir parçası olarak, yün ve ketenden yapılmış olan *avneti* giymelerini de emretmiştir. Başka bir deyişle, Tanrı, *şaatnez* giyimini yasaklamış, ama *avneti* bu yasağın dışında bırakmıştır.

Bu yaprakta ayrıca, bazı *Tannalara* göre, *şaatnez* karışımı içeren *avneti* yalnızca Koen Gadol'un giydiğini, diğer Koenlerin giydikleri *avnetin* ise yün ve keten karışımından değil, yalnızca ketenden mamul olduğunu öğrenmekteyiz.

Altın Tsits ve Tefilin

Yaprak 7 Bu yaprakta, bir insanın başına takılan ve Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın İsmi'ni taşıyan iki şey olduğuna işaret edilmektedir.

Tsits A-Zaav: Bunlardan biri, Koen Gadol'un alnına taktığı “*tsits*” adlı altın levhadır. *Tsitsin* üzerinde Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın İsmi yazılıydı.

Tefilin: İkincisi ise *tefilin*dir. *Tefilin* kutucuklarının içinde, Tora'nın içinden dört bölüm (*paraşa*) yer alır ve bunlarda Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın İsmi toplam yirmi bir kez geçmektedir!

Gemara, *tefilin* takarken nasıl bir davranış içinde olmamız gerektiğini *tsitsten* öğrendiğimizi söylemektedir. Koen Gadol, alnında yer alan *tsitsin* gerektirdiği kutsiyete uygun davranma konusunda çok özenliydi. Örneğin kutsal *tsitsi* alnında taşıdığı sürece ciddiyetsizlik ve gülüşmelerden kesinlikle uzak dururdu. Aynı şekilde bir Yahudi de üzerinde *tefilin* olduğu sürece ciddi davranmalı, hoppalık ve gülüşmelerden uzak durarak Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın İsmi'ne saygı göstermelidir (*Mişna Berura*, *siman* 44'e göre).

Yapacağız ve Dinleyeceğiz (devam)

“Tora'nın tüm *mitsvalarını* yerine getirip getiremeyeceğinizi neden önceden kontrol etmediniz?” diyen adam, sözleriyle Rava'ya sataşmaya devam etti:

“Tezcanlılığınızı sadece o zaman göstermekle kalmadınız. Bugüne kadar aceleci ve düşünmeden davranan bir

tavır içindesiniz! İşte bak; parmaklarınızın üzerine oturuyorsun, çünkü bu sana şu an için iyi ve rahat geliyor. Ama bunun sonucunun ne olacağını düşünmüyorsun. Bu şekilde parmaklarına zarar verip uzun vadede sakat kalabilirsin!”

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
39'da

Yunancanın Kullanıldığı Dönem

Yaprak

8

II. Bet-Amikdaş döneminde, Erets-Yisrael’de yaşayan Yahudiler Yunanca da konuşurlardı. *Gemara*, Koen Gadol’a ayrılmış olan özel odanın “*Lişkat Balveti*” olarak adlandırıldığını söylemektedir. “*Balveti*” sözcüğü Yunanca kökenlidir ve odanın ismi “önemli bakanların dairesi” anlamına gelir. Zira Koen Gadol çok önemli bir kişidir; hatta sıradan bakanlardan daha önemlidir.

Daha sonraları, Koen Gadol’un odası “*Lişkat Paredrin*” olarak adlandırılmaya başlamıştır. “*Paredrin*” sözcüğü de Yunancadır ve “kral adına vergi toplayan memurlar” anlamına gelir.

Peki ama, vergi memurlarının dairesiyle Koen Gadol’un Bet-Amikdaş’taki dairesi arasında ne bağlantı vardır?

Gemara bunu şöyle açıklar: Her yeni Koen Gadol, eski odayı yıkar ve yeni bir oda inşa ederdi. Odaya “*Paredrin*” adının verilme sebebi buydu, çünkü kralın memurları da her yıl değişirdi ve tıpkı onların sık sık değişmesi gibi, Koen Gadol’un bu dairesi de her seferinde baştan inşa edilirdi.

Şabat’ı Gözeten İnek

Yaprak

9

Gemara, kutsal *Tanna* Rabi Yohanan ben *Torta*’nın sözlerini aktarmaktadır. Aramca bir sözcük olan *Torta*’nın ne anlama geldiğini biliyor musunuz? “İnek”!

Peki, bu kutsal *Tanna* neden böyle bir isimle anılmaktaydı? *Midraş* (*Pesikta Rabati*) oldukça ilginç bir olay anlatmaktadır. Bir Yahudi’nin tarlayı sürmekte kullandığı bir ineği vardı. Bir gün bu ineği Yahudi olmayan birine sattı. Bu yabancı da hayvanı her gün tarla işine koşuyordu.

İlk hafta boyunca inek gayet güzel çalıştı; ama işte, kutsal Şabat günü geldiğinde inek tarla sürmeyi kesinlikle reddetmekteydi! Adam ineğe esaslı bir sopa atmasına rağmen inek çalışmaya hiç yanaşmıyordu!

Adam sinirlenerek ineğin eski sahibi olan Yahudi’ye “Ne kadar da tembel bir inek satmışsın bana? Onu geri al!” dedi.

Kim Kimdir?

Tanna'im ve Amora'im Arasındaki Geçiş Nesli

Rabi’nin neslinde yaşamış Erets-Yisrael hahamlarındandır. Rabi Yonatan çok mütevazı biriydi ve insanların kendisini Tora bilgisi nedeniyle onurlandırmamaları için, bu konuda ne kadar büyük biri olduğunu belli etmemeye büyük özen gösterirdi. Bir keresinde, kurak bir yılda, Rabi, kendisine ait tahıl ambarlarını açarak, geçim sıkıntısı çeken hahamları, gelip istedikleri kadar tahıl almaya davet etti. Gelenler arasında Rabi Yonatan ben Amram da vardı. Ambara girmek istedi, ama Rabi’nin kendisini tanımaması için görünümünü değiştirmişti. Rabi ona sorular sormaya başladı: “Oğlum; okudun mu? [=Tanah öğrendin mi?] Tekrarladın mı?

[= *Mişna* öğrendin mi?]

Rabi Yonatan her zamanki gibi, “Hayır!” dedi. “Öyleyse niçin gedin?” diye sordu Rabi. “Beni bir köpek ve bir karga gibi geçindir Rabi!” diye cevap verdi Rabi Yonatan. Başka bir deyişle, “Köpekler ve kargalar da birer haham değil; ama Kutsal ve Mübarek Tanrı onları karşılıksız olarak besliyor” demektedir. Bunun üzerine Rabi onun ihtiyaçlarını karşıladı. Rabi Yonatan çıktıktan sonra, Rabi’nin oğlu Rabi Şimon, babasına “Sakın bu adam, hiçbir zaman Tora’nın onurundan faydalanmak istemeyen öğrencin Yonatan ben Amram olmasın?” dedi. Araştırıp soruşturdular ve onun gerçekten de Rabi Yonatan olduğunu tespit ettiler.

**Rabi
Yonatan
ben Amram**

Yahudi gidip ineğinin büyük kulağına doğru şöyle fısıldadı: “İnek, inek! Bana aitken kutsal Şabat gününde dinlendin. Ama şimdi, seni Yahudi olmayan birine sattım. Onun Şabat’ı gözetmesi gerekmiyor. Lütfen, işini yap!” İnek onu dinledi ve tarlayı sürmeye başladı.

Yabancı adam bu olaydan çok etkilenmişti. “Eğer bu inek bile Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın isteğini hissedebiliyorsa, buna ben mi nail olamayacağım?” dedi. Gidip Yahudiliği kabul etti, kutsal Tora üzerinde gayretle çalıştı ve sonunda kutsal bir *Tanna* haline geldi! Ve ona Yohanan ben Torta (ineğin oğlu Yohanan) adını verdiler, zira Yahudiliği kabul edip bu noktaya ulaşması bir inek sayesinde olmuştu.

Üç Dev Adam

Yaprak Şelah Leha *peraşasında* Tora, Erets-Yisrael’de keşifte bulunmaya gelen casusların “Ahiman, Şeşay ve Talmay” adındaki üç devî gördüklerini anlatmaktadır. *Gemara*’nın anlattığına göre bu devler o kadar uzun boyluydu ki, güneş bile sanki onların boyunlarına asılıymış gibi görünürdü...

10

Bu kuvvetli adamların ayakları da devasaydı ve *Gemara*’nın anlattığı üzere, Şeşay toprak üzerinde yürüdüğü zaman, ayağını koyduğu her yerde derin çukurlar açılırdı... Talmay da arkasında saban izine (İbranice: *Telem*) benzeyen sıra sıra çizgiler bırakırdı; “*Talmay*” adıyla anılmasının sebebi de buydu.

Bu yaprakta ayrıca, II. Bet-Amikdaş’ın inşasını da öğrenmekteyiz.

I. Bet-Amikdaş’ın yıkılışından sonra, Yisrael halkı Babil’e sürülmüş ve yetmiş yıl sonra Yahudilerin bir kısmı Bet-Amikdaş’ı tekrar inşa etmek üzere Erets-Yisrael’e dönmüşlerdi. Onlara bunun için gereken izni kim vermişti? Pers kralı Koreş. Yalnızca izin vermekle kalmamış, Bet-Amikdaş’ı inşa etmeleri için Yahudilere büyük miktarda para da vermişti.

Gemara, Pers kralı Koreş Bet-Amikdaş uğruna kendi parasını vermiş olsa da, buna rağmen Pers krallığının, çok sayıda sinagogu yıkmış olması nedeniyle cezalandırılacağını söylemektedir.

Mezuza Mitsvası

Yaprak Kapının girişine *mezuza* takmamız gerektiğini nereden biliyoruz?

11

Dikkat ederseniz, her gün okuduğumuz *Keriat Şema*’nın pasuklarında “*Uhtavtam al mezuzot beteha uvişareha* – [Bu sözleri] evinin pervazlarına ve kapılarına yaz” diye okumaktayız. Bu şekilde, Tora bize, Tora’nın belli başlı pasuklarını yazıp, evin girişine ve kapılara sabitlememizi emretmektedir.

Gemara, sakinlerinin çoğu Yahudi olan, surlarla çevrili bir şehrin kapılarına da *mezuza* takmak gerektiğini söylemektedir. Ancak *Gemara* bir tehlike nedeniyle kapılarına *mezuza* takılmayan “*Mehozza*” adlı bir şehirden bahseder. Nasıl bir tehlikeydi bu?

Yahudiler ya ülkenin Yahudi olmayan kralı “Yahudiler şehir kapısına taktıkları bu parşömene kim bilir neler yazdılar? Belki de büyü yapıp bana zarar vermeyi amaçlıyorlar?!” şeklinde bir fikre kapılırsa diye endişelenmişlerdi. Zira kral öfkelenmişti mi... aman aman! Bu yüzden Hahamlarımız, tehlike söz konusu olduğu takdirde “şehir kapısına” *mezuza* takılmayacağını söylemişlerdir.

Gemara ayrıca bir olay anlatmaktadır. Bir keresinde bir Yahudi, Tsipori şehrinin kapılarındaki *mezuzaları* kontrol etmekteydi. Birden bire Romalı bir muhafız onu fark ederek “Mutlaka şehirde oturan insanlara büyü yapıp zarar verme niyetindesin! Cezayı hak ettin!” dedi ve Yahudi’yi bin *zuz* tutarında cezaya çaptırdı.

Yaakov'un Oğlu Binyamin Neden Üzüldü?

Yaprak

12

Bu yaprakta, Yaakov Avinu'nun, ölümünden önce, oğlu Binyamin'i, Bet-Amikdaş'taki *Mizbeah*'ın, onun payına düşen topraklarda inşa edilecek olmasıyla mübarek kıldığını öğrenmekteyiz. Ama Binyamin, kutsal ilham (*ruah akodeş*) yoluyla, *Mizbeah*'ın küçük bir kısmının Yeuda kabilesinin payına düşen topraklarda kalacağını görmüştü. Bu nedenle *Mizbeah*'ın tümüyle kendi payının içinde olmasına nail olamadığı için hayatı boyunca üzüntü duymuştu.

Neden bu kadar üzüldüğünü biliyor musunuz? Çünkü Binyamin *korban* ibadetinin ne kadar büyük ve önemli olduğunu biliyordu ve bundan kaynaklanan liyakatin tamamen kendi payında olmasını istiyordu.

Gemara'nın anlattığına göre Binyamin'in bu samimi üzüntüsü karşısında Kutsal ve Mübarek Tanrı, *Kodeş Akodaşim*'de *Aron Aberit*'in bulunduğu noktanın Binyamin'in topraklarında kalmasına hükmetmiştir. *Aron Aberit*'in içinde On Emir levhaları (*luhot a-berit*; antlaşma levhaları) ile Moşe Rabenu'nun yazmış olduğu orijinal Sefer-Tora yer almaktaydı.

Gemara'nın bu yaprağını öğrenen bir kişi, Binyamin'e burada "*tsadik*" lakabının da eklendiğini görecektir: "Binyamin *A-Tsadik*". Ve gerçekten de Binyamin, hayatları boyunca tek bir günah bile işlememiş olan dört kişiden biridir! (*Şabat* 55b'ye göre).

İki Koen Gadol

Yaprak

13

Herkesin bildiği gibi Bet-Amikdaş'ta bir tane Koen Gadol vardı.

Ama bazen iki Koen Gadol'un olduğu durumlar da olabiliyordu!

Bu nasıl mı olabilir? Örneğin, asıl Koen Gadol, Yom Akipurim'in ortasında birden bire *tame* hale geldiyse, [yani manevi saflığını kaybettiyse,] Bet-Amikdaş'ta ibadete devam etmesi yasaktı. Böyle bir durumda, hemen onun yerine ibadet görevine devam edebilecek başka bir Koen Gadol atamak şarttı, çünkü Yom Akipurim'deki tüm *korban* ibadetleri ve diğer tüm ibadet işlemleri normal bir Koen tarafından değil, yalnız ve yalnız Koen Gadol tarafından yerine getirilebilir.

Bu yaprakta aynı zamanda "*tenay*", yani "koşul" kavramını da öğrenmekteyiz. Nedir *tenay*?

Gemara buna bir örnek vermektedir: Reuven, arkadaşına bir hediye verir ve ona "Bu hediye, sadece yarın sinagoga girmen koşuluyla senin olacak. Ama yarın sinagoga girmezsen, hediye senin olmayacak" der.

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Hayatından Kesitler

Tannaim ve *Amoraim* dönemleri arasındaki geçiş neslinde yaşamış en büyük Yisrael hahamlarından biridir. Babil Talmud'unda Levi sadece "Levi" olarak geçmektedir. Ama Yeruslayim Talmud'unda babasının ismine de yer verilmektedir: "Levi bar Sisi".

Rabi Yeuda A-Nasi'nin (Rabi) en önde gelen öğrencilerinden biridir ve hocası ona çok önem verir, onu çok onurlandırır. *Mişna*'yı derlemiş olan hocaları Rabi Yeuda A-Nasi'nin bu eserin dışında

bırakmış olduğu "*Barayta*" adlı öğretileri onun ağzından duydukları şekilde toplayıp düzenlemekle meşgul olan hahamlardan biri de Levi'ydi. Talmud'da, Rabi'nin, oğlu Rabi Şimon'u evlendirdiği zaman, Levi'yi evlilik *berahasını* söylemekle onurlandığı anlatılır. Yine, Simonya şehri sakinleri Rabi'den kendilerine *darşan* (öğretici Tora konuşmaları yapan kişi), *hazan*, *mişna* öğretmeni ve toplumsal görevleri yerine getirecek birini atamasını istediklerinde, Rabi onlara, öğrencisi Levi'yi göndermiştir.

Levi

Kral Şelomo Neyi Anlayamadı?

Yaprak
14

Kral Şelomo dünyanın görüp göreceği en bilge insandı, çünkü Kutsal ve Mübarek Tanrı onu, kendisinden önce yaşamış ve kendisinden sonra yaşayacak tüm insanlardan daha bilge olmakla mübarek kılmıştı. En hikmetli insan oydu.

Ve buna rağmen, Kral Şelomo bile, Tora'nın bir kanununun ardında yatan açıklamayı kavrayamamıştır, zira Tora, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın hikmetiyle yazılmıştır.

Kral Şelomo'nun anlamayı başaramadığı bu kural neydi? *Para Aduma* (kızıl inek) kanunu.

Kızıl inek önce kesilir, sonra yakılır ve bundan kalan küller de suyla karıştırılır. Bu sulara “*me hatat*” (paklama suyu) adı verilir. Ölüye temas nedeniyle *tame* olmuş bir kişinin arınması, üzerine bu suyun serpilmesiyle gerçekleştirilir ve bu kişi böylece manevi saflığına yeniden kavuşur.

Buna rağmen, manevi açıdan saf olan bir kişi bu suya dokunduğu takdirde – *tame* olur! Başka bir deyişle, üzerine bu suyun serpildiği *tame* bir kişi saf hale gelirken, suya dokunan saf bir kişi *tame* hale gelir. Bunu anlamak nasıl mümkün olabilir?!

Evet, gerçekten de her şeyi anlamak mümkün değildir. Çünkü Tora, insani zekânın üstünde olan Kutsal ve Mübarek Tanrı tarafından yazılmıştır.

Lişkat Bet A-Moked

Yaprak
15

Gemara'da Bet-Amikdaş'ta bulunan çeşitli “*liška*”lar hakkında bilgi verilmektedir.

“*Lişka*”lar, Bet-Amikdaş'ta çeşitli ihtiyaçlara hizmet eden salon veya dairelerdi. Bunlardan birinin adı “*Lişkat Bet A-Moked*”di.

“*Moked*” sözcüğü “büyük bir merkezi ateş” anlamına gelir. Bu dairenin içinde sürekli olarak yanan büyük bir ateş vardı ve Koenler ısınmak için bu daireye gelirlerdi.

Koenlerin ısınmaya neden ihtiyaçları vardı? Çünkü Koenler Bet-Amikdaş'ta çıplak ayakla görev yaparlardı ve ayakkabısız yürüdükleri için bazen üşürlerdi. İşte öyle zamanlarda *Lişkat Bet A-Moked*'e, yani “büyük ateşin bulunduğu daireye” gelip ısınırlardı (ayrıca bkz. I. Kitap, sayfa 58).

Yapacağız ve Dinleyeceğiz (devam)

“Hayır; düşünmeden hareket eden bir halk değiliz biz” diye cevap verdi Rava sakın bir şekilde. “Sadece saf ve samimi bir halkız. Babamız ve Çobanımız olan Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya tam bir sadakatle, samimi bir kalple güveniyoruz ve O'nun, bize olan büyük sevgisiyle, *mitsvalarını* yerine getiremeyeceğimiz bir Tora vermeyeceğine inanıyoruz.”

“Ve o zamandan beri, her zaman”

diye devam etti Rava öğretici cevabına, “bazı durumlarda zorlansak bile, Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya karşı dürüstlük ve samimiyetle hareket ediyoruz; zira bu samimiyet ve saflık sayesinde Tanrı'nın bize yardım edeceğine, böylece hata yapmayacağımıza ve elimizin altından hiçbir zarar değil, sadece ve sadece iyi şeyler çıkacağına inanıyoruz”.

(Şabat 88a)

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Gemara, Lişkat Bet A-Moked'in köşelerinde küçük odaların bulunduğunu ve II. Bet-Amikdaş döneminde kutsiyeti Yunanlar tarafından ihlal edilmiş olan *Mizbeah*'ın taşlarının bu odalardan birine saklandığını anlatmaktadır. Yunanlar *Mizbeah* üzerinde putperest amaçlarla kurbanlar yapmışlardı ve bu nedenle, Hanuka olaylarında Haşmonaylar, Yunanları mağlup ettikten sonra, eski *Mizbeah*'ı yıkıp taşlarını buraya saklamışlar ve yeni bir *Mizbeah* inşa etmişlerdi.

Dışarıdaki *Mizbeah*

Yaprak 16 Bet-Amikdaş'ta iki tane *Mizbeah* vardı. Bunların biri, merkez binanın "*Ehal*" adı verilen dış kısmında bulunan altın *Mizbeah*, diğeri de *Azara*'da yer alan büyük taş *Mizbeah*'tı. *Azara*, Bet-Amikdaş'ın iç avlusudur ve buradaki *Mizbeah*, "*Mizbeah A-Hitson*", yani "dışarıdaki *Mizbeah*" olarak adlandırılmaktaydı, zira *Ehal*'in dışında yer alıyordu.

Gemara'da, kutsal *Tannaların*, *Mizbeah*'ın tam olarak hangi noktada kurulu olduğu konusunu açıklığa kavuşturduklarını öğrenmekteyiz. Bu *Tannalar* II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından sonraki dönemde yaşamışlardı ve bu nedenle *Mizbeah*'ın nerede kurulu olduğunu görmek üzere Bet-Amikdaş'a gitme olanakları yoktu.

Rambam (*Yad Ahazaka* kitabı, *İlhot Bet Abehira* 2:1-2), Kral Şelomo'nun, I. Bet-Amikdaş'taki *Mizbeah*'ı, Kayın ve Evel tarafından kurulan ve üzerinde Adam'ın da *korban* yaptığı *mizbeah*ın eskiden olduğu noktaya inşa ettiğini yazar. Daha sonraları aynı yere Avraam Avinu da, Yitshak'ı *korban* etmek üzere bir *mizbeah* inşa etmiştir. Benzer şekilde Noah da Büyük Tufan'dan sonra bu noktada bir *mizbeah* inşa etmiştir.

Rambam ayrıca ilk insan Adam'ın, *Mizbeah*'ın bulunduğu yerdeki toprakla yaratıldığını da belirtmektedir.

Bet-Amikdaş'ta Hangi Koenler Görev Yaptı?

Yaprak 17 Bet-Amikdaş dünyanın en kutsal yeridir. Bet-Amikdaş'ta *A-Şem*'e *korbanlar* yapmak büyük bir *mitsvad*ır ve mutlaka tahmin ediyorsunuzdur ki, tüm Koenler bu büyük *mitsvaya* nail olmak için, Bet-Amikdaş'ta her zaman görev yapmak isterlerdi.

Koenler "*mişmarot*" adı verilen vardiya gruplarına bölünmüştü. Her *mişmar*, Bet-Amikdaş'ta bir hafta görev yaptı ve kutsal Şabat günlerinde *mişmar* değişikliği yapılırdı.

Peki, ya bir Koen, Bet-Amikdaş'a gelip "Bu haftanın *mişmarına* mensup olmamama rağmen, yine de görev yapmak istiyorum" derse ne olur? O hafta görev yapan *mişmara* mensup olan Koenler ona "Bizi affet; seni anlıyoruz. Ama bu hafta bize ait. Kusura bakma. Sıran gelene kadar sabırla bekle" derler.

Ama Koen Gadol, diğer tüm Koenlerden farklıdır. Onun özel bir hakkı vardır. Ne zaman isterse Bet-Amikdaş'ta istediği ibadet görevini yapabilir.

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Babil'de

Rabi'nin vefatının ardından, Tsiפור'deki *yeşivanın* başına Rabi Afas geçince, Levi, *bet midraşın* avlusuna yerleşti ve orada Rabi Hanina bar Hama ile öğrenmeye başladı. Rabi Afas'ın vefatından sonra Levi, Babil'e indi ve oradaki büyük hahamlar tarafından büyük onurla karşılandı. Babil'de Tora'nın şerefine yükseltilmesi için bolca faaliyette bulundu.

Levi ile, *Amora* Şemuel'in babası olan Aba bar Aba arasında çok özel bir bağ vardı. İkisi, Neardea'daki, "*Şaf Veyativ*" adlı antik sinagogda oturur, birlikte Tora öğrenirlerdi.

Şaf: "yerinden sökülmiş"; *veyativ*: "ve başka yere yerleştirilmiş" anlamına gelir. Bu sinagog, Yeuda kralı Yehonya tarafından, Babil'e sürüldüğü zaman Yerusalayim'den yanında getirdiği taş ve toprakla inşa edilmişti (*Megila* 29a). Levi'nin Babil'de, aralarında Şemuel ve Rav Asi'nin de bulunduğu çok sayıda öğrencisi olmuştur. Bu öğrenciler onun adıyla birçok *alaha* aktarmışlardır.

Levi vefat ettiğinde, Aba bar Aba onun ardından büyük ve etkili bir övgü konuşması (*esped*) yapmıştır.

Levi

Koen Gadol'un Yom Akipurim Hazırlıkları

Yaprak

18

Bu perekteki üçüncü *mişnada*, Yom Akipurim'den önceki günlerde *Sanedrin*'in yaşlı mensuplarının Koen Gadol ile birlikte Yom Akipurim'e dair özel kuralları öğrendikleri söylenmektedir. Bu kurallar, Vayikra kitabındaki Ahare Mot *peraşasında* yazılıdır.

Yom Akipurim arifesinde Koen Gadol, Bet-Amikdaş'taki Nikanor Kapısı'nın yanında dururdu ve Yom Akipurim'de gerçekleştireceği çeşitli *korban* türleri onun önünden geçirilirdi: boğalar, koçlar ve kuzular. Bunun amacı, Koen Gadol'un onlara dikkatle bakması ve *korbanları* nasıl gerçekleştireceğini hatırına getirmesiydi (Maarşa'ya göre).

Yom Akipurim günündeysen Koen Gadol, iki avucunu *ketoret* (tütsü) karışımıyla doldurur ve bunu özel bir küreğe yerleştirerek, tütsüyü gerçekleştirmek üzere *Kodeş Akodaşim*'e girerdi. *Ketoret* karışımını avuçlara alma işlemi karmaşık ayrıntılar içeren çok zorlu bir işlemdi ve bu nedenle, Yom Akipurim arifesinde ihtiyar Koenler, Koen Gadol ile birlikte "*Lişkat Bet Avtinat*" adlı daireye çıkarlar, burada hem *ketoret*i hazırlarlar hem de Koen Gadol'a bu işlemi nasıl yapması gerektiğini öğretirlerdi.

Koen Gadol'un Neden Yemin Etmesi Gerekiyordu?

Yaprak

19

Kutsal Tora Yisrael halkına verilmiştir ve Moşe Rabenu, yazılı kitabın yanında, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın ona Bene-Yisrael'e aktarmasını emrettiği kanun ve kuralları da sözlü olarak iletmiştir.

Gemara, II. Bet-Amikdaş'ın ayakta olduğu dönemde, Yisrael içinde "*Tsadokim*" adı verilen bir grup olduğunu anlatır (bkz. I. Kitap, sayfa 20). *Tsadokiler* Tora'nın temellerine aykırı hareket ediyorlar, "Biz yalnızca Tora'nın pasuklarında yazılanları yerine getirmeyi kabul ediyoruz" diyorlardı. Ama Moşe Rabenu'nun Bene-Yisrael'e sözlü olarak iletmiş olduğu kuralları inkâr ediyorlardı.

Bu nedenle Yom Akipurim arifesinde, halkın ileri gelenleri Koen Gadol'a "*Kodeş Akodaşim*"e girdiğinde, Moşe Rabenu'ya sözlü olarak aktarılmış olan *alahalar* doğrultusunda yapılması gerekenleri tamı tamına yapacağına dair yemin et" derlerdi. Çünkü Koen Gadol'un bir *Tsadoki* olabileceğinden ve Tanrı korusun, *Kodeş Akodaşim*'de gerektiği şekilde davranmayacağından endişe ederlerdi.

Gemara, bir keresinde *Tsadoki* bir Koen Gadol'un *alahanın* gerektirdiği şekilde davranmadığını anlatır. Bu Koen Gadol *Kodeş Akodaşim*'den dışarı çıktığında birden bire güçlü bir ses duyuldu. Daha sonra, bir meleğin gelip onun sırtına kuvvetli bir darbe vurmuş ve onu yere düşürmüş olduğu anlaşıldı. *Tsadoki* Koen Gadol, *Kodeş Akodaşim*'de *alahaya* aykırı şekilde davrandığı için meleğin saldırısına uğramıştı.

Koen Gadol'un Güçlü Sesi

Yaprak

20

Yom Akipurim'deki *Musaf* duasında, Koen Gadol'un Yom Akipurim'de Bet-Amikdaş'ta uyguladığı "*Seder A-Avoda*"yı (ibadet düzeni) *hazanla* birlikte okuruz. Bu ibadet sırasında Koen Gadol'un gerçekleştirdiği birçok işlemde biri de günah itirafıydı. Koen Gadol sözel olarak "Yalvarıyorum *A-Şem*, hata ettim, günah işledim, isyan ettim... lütfen kefaret sağla..." şeklinde itirafta bulunurdu.

Gemara, bir keresinde Koen Gadol'un son derece güçlü bir sesle itirafta bulunduğunu anlatmaktadır. O kadar ki, Yeriho'da yaşayan insanlar bile onun sesini Yeruslayim'den duymuşlardı!

Gemara ayrıca, çok kuvvetli sesi olan başka birinden de bahsetmektedir. Bu kişi, her sabah Bet-Amikdaş'ta "Koenler ibadetlerine ve Leviler platformlarına kalksınlar" şeklinde çağrıda bulunurdu. İşte, Koenler Bet-Amikdaş'taki ibadeti gerçekleştirme, Leviler de platformları üzerinde ilahiler söyleme görevlerine her gün böyle kalkarlardı.

Bir keresinde Kral Agripas, Bet-Amikdaş'tan uzak bir yerdeydi ve aniden uzaklardan o muazzam sesi duydu: "Koenler ibadetlerine...!" Kral Agripas adamın güçlü sesine o kadar hayran kalmıştı ki, ona bol bol armağan göndermişti.

Bet-Amikdaş'taki Büyük Mucizeler

Yaprak

21

Bet-Amikdaş'ta büyük ve akıllı almaz mucizeler gerçekleşirdi.

Bunlardan biri *lehem apanim*le ilgiliydi.

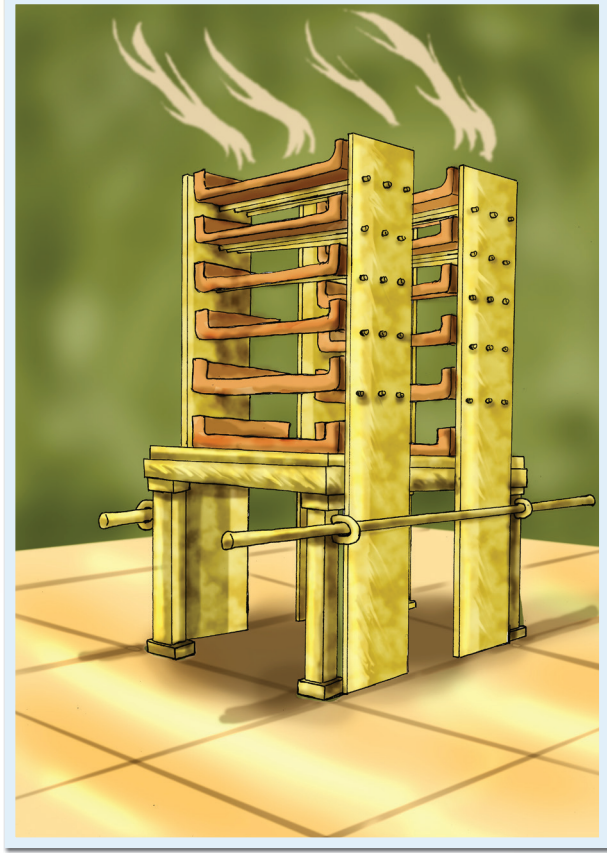
Lehem apanim adı verilen ekmekler özel bir şekle sahipti ve Şabat günleri, Bet-Amikdaş'ın merkezi binasındaki *Ehal* adlı salonda yer alan altın masanın (*şulhan*) üzerine yerleştirilir, bir sonraki Şabat'a kadar, yani tam yedi gün boyunca burada dururdu.

Gemara bu hafta zarfında ekmeklerin bayatlamayıp, ilk kondukları andaki gibi taze kaldıklarını anlatmaktadır. Hatta ekmekler, sanki fırından şimdi çıkmış gibi sıcak bile kalırdı.

Amora Reş Lakiş, çok sayıda Yahudi'nin, *aliya la-regel* (hac) *mitsvasını* yerine getirmek üzere Yeruslayim'e geldiği

bayramlarda, Koenlerin, bu büyük mucizeyi Bet-Amikdaş'ın avlusunda bulunan herkesin görebilmesi için *lehem apanimi* yükseğe kaldırdıklarını söyler. Koenler ekmekleri kaldırırlardı ve herkes, ekmekler fırından bir hafta önce çıkmış olmasına rağmen, üzerlerinden sıcak dumanların yükseldiğine tanık olurdu! (Ritba'ya göre).

Koenler *lehem apanimi* kaldırdıklarında, *aliya le-regel*'e gelenlere "Bakın Kutsal ve Mübarek Tanrı bizi ne kadar seviyor! Bizden razı olduğunu göstermek üzere bizim için böyle mucizeler gerçekleştiriyor!" derlerdi.

MASEHET YOMA
PEREK 2:
BARİŞONA

Koenler Arasında Çekilen Kura

Yaprak

22

Yaprak 17’de öğrendiğimiz üzere, Koenler, “*mişmarot*” adı verilen vardiya gruplarına bölünmüşlerdi ve her *mişmar* Bet-Amikdaş’ta bir hafta boyunca görev yapardı. *Mişmar*ların her biri de kendi içinde “*bet av*” (atasal aile) adı verilen alt gruplara bölünürdü ve her *bet av*, kendi görev haftası içinde bir gün görev yapardı.

Mişna, Bet-Amikdaş’ta her Koen’in hangi ibadet görevini yerine getireceğini belirlemek üzere kurallar çekildiğini söylemektedir. Örneğin belirli bir görevi yerine getirmek isteyen Koenler hep birlikte bir daire oluşturur ve bu konuda görevli olan Koen’in kurayı gerçekleştirmesiyle birlikte söz konusu görevi kimin yapacağı belirlenirdi.

Kura nasıl çekilirdi? Kuradan sorumlu Koen, daire halinde duran Koenlerden birinin başındaki başlığı çıkarır ve kendi içinden belirli bir sayıya, örneğin yediye kadar saymaya karar verirdi. Ardından o Koen’den başlayarak sayardı: Bir, iki, üç vs. diye devam edip yediye geldiğinde hangi Koen çıkarsa görevi yapma hakkını o kazanırdı.

Gemara sayım sırasında Koenlerin kendilerinin sayılmadığını, zira Bene-Yisrael’i doğrudan saymanın yasak olduğunu belirtmektedir. Bunun yerine Koenler parmaklarını kaldırır, kuradan sorumlu Koen de bu parmakları sayardı.

Gücendirilip De Gücendirmeyenler

Yaprak

23

Gemara’da, iyi karakter niteliklerine sahip insanların nasıl davrandıklarını öğrenmekteyiz.

Bu öğretinin kaynağı, güneşin davranışdır.

Güneşin mi?! Evet!

Kutsal ve Mübarek Tanrı evreni yarattığı zaman güneşi ve ayı tam olarak aynı boyda yapmıştı. Ay, Tanrı’nın huzuruna geldi ve “Aynı boyda iki ışık kaynağının olması iyi değil” dedi. Ay, güneşin küçültülmesini istiyordu; böylece kendisi en büyük olacaktı. Güneş ayın sözlerini duymuştu, ama cevap vermedi; sessiz kaldı.

Kurtuluş Yağmurları

Devasa alevler göklere yükseliyor, gri duman bulutları etrafa yayılıyor ve kutsal Şabat gününün temiz havasını bulandırıyor.

Şihin şehrinde, *hasid* bir kişi olan Yosef ben Simay’ın evinin avlusunda büyük bir yangın çıkmıştı ve yükselen alevler onun tüm malını ve mülkünü tüketmek üzereydi. Ne var ki, tehlikede olan, sadece Yosef’in malları değildi.

Tehlike, kralın parasının bir kısmını da tehdit etmekteydi, zira Yosef, kralın servetinden sorumluydu.

Büyük yangın hakkındaki duyum çok çabuk yayıldı. Tsipori’deki garnizondan gönderilen itfaiye ekipleri yangın yerine geldi. Kralın mallarından sorumlu olan Yosef ben Simay’a yardım etmek ve yangından olabildiğince çok şey kurtarmak istiyorlardı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
45’te

Gemara, Lişkat Bet A-Moked'in köşelerinde küçük odaların bulunduğunu ve II. Bet-Amikdaş döneminde kutsiyeti Yunanlar tarafından ihlal edilmiş olan *Mizbeah*'ın taşlarının bu odalardan birine saklandığını anlatmaktadır. Yunanlar *Mizbeah* üzerinde putperest amaçlarla kurbanlar yapmışlardı ve bu nedenle, Hanuka olaylarında Haşmonaylar, Yunanları mağlup ettikten sonra, eski *Mizbeah*'ı yıkıp taşlarını buraya saklamışlar ve yeni bir *Mizbeah* inşa etmişlerdi.

Bet-Amikdaş'taki Menora'yı Kim Yakabilir?

Yaprak 24 Hepimiz Bet-Amikdaş'ta ibadet görevlerini Koenlerin ve yalnızca Koenlerin yaptığını biliyoruz.

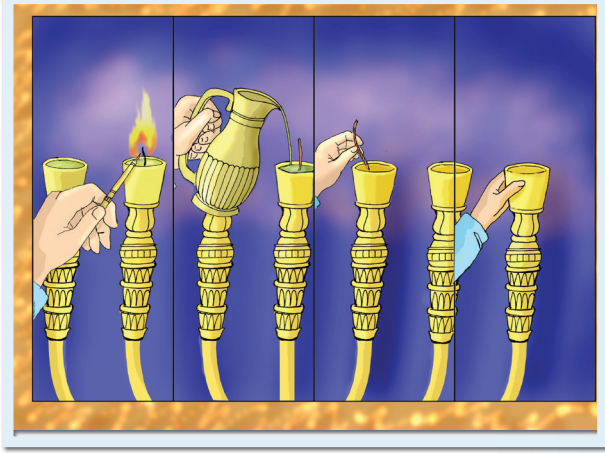
Hiç kuşku yok ki, Bet-Amikdaş'ta çalışmayı, *korbanları* gerçekleştirmeyi, Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya ibadet etmeyi tüm Yahudiler istemekteydi. Bu çok büyük bir ayrıcalıktı. Ama Tora, Bet-Amikdaş'ta yalnızca Koenlerin çalışmasını emretmiştir.

Bu yaprakta, *menoranın* yakılışıyla ilgili çok ilginç bir şey öğreniyoruz.

Bet-Amikdaş'ta her gün, *menoranın* yedi kandili yakılırdı. “Kandiller” ile kastedilen, *menoranın* yedi kolunun her birinin üzerine yerleştirilen kadeh benzeri küçük kaplardı.

Menora ile ilgili her gün yapılması gereken dört işlem vardı: **a.** Yedi “kandil”, *menoranın* yedi kolunun üzerine yerleştirilirdi. **b.** “Kandillerin” içine fitiller konurdu. **c.** “Kandillerin” içine zeytinyağı dökülürdü. **d.** Bunun ardından fitiller yakılırdı.

Gemara, ilk üç işlemin yalnızca Koenler tarafından yapılabileceğini söylemektedir. Koen olmayan bir kişi bu konuda yetkiye sahip değildir. Ama dördüncü işlem olan kandilleri yakma işini Koen olmayan biri de yapabilir (Rambam'ın görüşü böyledir).

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Hayatından Kesitler

Erets-Yisrael'deki ilk *Amoralardan*; *Tannaim* ve *Amoraim* dönemleri arasındaki geçiş neslinin en büyük hahamlarındandır. *Gemara*'da onun adıyla aktarılan birçok öğretisi vardır. Keskin zekâsıyla tanınırdı ve Tanrı'ya mutlak bağlılığı ve dürüstlüğü ile ünlüydü. Bir görüşe göre, birçok mucizeye imza atmış olan *Tanna* Rabi Hanina ben Dosa'nın (bkz. I. Kitap, sayfa 90) torunuydu.

Babil'de doğmuş, oradaki Neardea şehrinde I. Rav Amnuna'nın yanında Tora öğrenmiştir. Daha sonraları Erets-Yisrael'e çıkmış ve Tsiפור'deki *yeşivasında*

Rabi Yeuda A-Nasi'nin ağzından Tora öğrenmiştir. Rabi onu çok sever ve onun sıradan bir insan değil, Tanrı'nın bir meleği gibi olduğunu söylerdi. Rabi Hanina, *alaha* konusunda verdiği her bir kararı, Rabi'nin ağzından duyduğunu söylemiştir. Benzer şekilde, Rabi Hiya Raba'nın yanında da Tora öğrenmiştir.

Rabi Yeoşua ben Levi ve Rabi Yonatan onun arkadaşlarıydı. Neslinin insanları ona büyük değer verirler ve “büyük Rabi Hanina” anlamına gelen “*Rabi Hanina A-Gadol*” veya “*Rabi Hanina Raba*” lakaplarıyla anarlardı.

**Rabi
Hanina
bar Hama**

Koen Gadol'un Başlığının Adı Neden "Mitsnefet"ti?

Yaprak

25

Bet-Amikdaş'ta görev yapan Koenler başlarına başlıklar takarlardı – hem normal Koenler hem de Koen Gadol.

Bu başlığın adı neydi? Kutsal Tora'mız, Koen Gadol'un başlığını "mitsnefet" (Şemot 28:4), diğer Koenlerin başlıklarını ise "migbaot" (Şemot 28:40; tekil haliyle "migbaat") olarak adlandırmaktadır.

Neden her iki başlık da aynı isimle adlandırılmamıştır?

Baale A-Tosafot bunun sebebini şöyle açıklarlar: İki başlığın şekilleri farklıydı. Koen Gadol'un sarık şeklindeki başlığı dardı, çünkü o sürekli olarak hem *tefilin* hem de altına "tsits" adı verilen altın levhayı (bkz. sayfa 35) takardı. Bu nedenle onun için daha dar bir başlık yapmışlardı ve böylece başlık altına doğru düşmüyor, *tefilin* ve *tsits* için yer kalıyordu. Diğer Koenlerin başlıkları ise daha geniş olup başın daha büyük bir bölümünü kaplıyordu, çünkü onlar altın *tsits* takmazlar, yalnızca *tefilin* takarlardı.

İşte başlıkların isimleri bu yüzden farklıydı; normal Koenlerin daha geniş olan başlıkları "migbaat", Koen Gadol'un dar başlığı ise "mitsnefet" olarak adlandırılmaktaydı.

Ketoretin Yapılışı

Yaprak

26

Bet-Amikdaş'taki ibadet görevlerinden biri de *ketoret*, yani tütsünün yakılmasıydı.

Ketoret neydi ve nasıl tüttürülürdü?

Ketoret, "samemanim" adı verilen farklı baharat ve güzel koku maddelerinin karışımıyla oluşturulurdu. *Samemanim* ince ince öğütülür ve belli oranlarda harmanlanırdı. *Ketoret* her gün sabah ve akşam olmak üzere iki kez tüttürülürdü. Görevli Koen karışımdan alıp bunu *Ehal*'in içine getirir ve orada bulunan altın *Mizbeah*'ın üzerinde tüttürürdü.

Ketoret işlemini yapma ayrıcalığı kime aitti? *Gemara* her Koen'in *ketoreti* hayatı boyunca sadece bir kez tüttürebildiğini anlatmaktadır. Neden? Çünkü *ketoretin* özel bir etkisi vardı: Onu tüttüren kişi zenginleşirdi! Ve tabii ki tüm Koenler *ketoreti* yerine getirmek istiyorlardı ve bu nedenle her gün, hayatında daha önce bunu hiç yapmamış olan Koenler arasında bir kura çekilir ve o günkü *ketoreti* kurayı kazanan Koen tüttürürdü.

Kurtuluş Yağmurları (devam)

Ama Yosef, Tanrı'ya olan mutlak bağlılığı ve "kraliçe" Şabat'a olan saygısı nedeniyle bu yardımdan feragat etti.

Yangının tüm mallarını nasıl yakıp kavurduğunu görüyor ve bulduğu her şeyi tüketen alevleri seyrediyordu, ama buna rağmen ateşin söndürülmesine izin vermiyordu. Çünkü insanların, ateşin söndürülmesini kendisinin istediğini

düşünmelerini istemiyordu, zira bunun Şabat'ın onurunu hafifsemelerine yol açabileceğinden korkuyordu. Bu yüzden Yosef, böyle bir zorunluluğu olmamasına rağmen, itfaiye görevlilerinin yangını söndürmelerine engel oldu.

Alevler yükselmeye devam ediyordu ki birden bire...

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
47'de

Peygamber Şemuel Küçükken Ne Dedi?

Yaprak

27

Bu yaprakta, bir “Yisrael”in (yani Koen [veya Levi] olmayan bir Yahudi’nin), Bet-Amikdaş’taki *korban*ları kesme (*şehita*) işlemini yerine getirebileceğini öğrenmekteyiz. *Korban* ibadetinin, sadece Koenler tarafından yapılması gereken birçok farklı aşaması vardır. Ancak *şehita* kısmını Koen olmayan biri de yapabilir.

Bunu nereden biliyoruz? Tora’nın *korban* kesimini emrettiği pasukta bu işlemi Koenlerin yapması gerektiği yazılı değildir. İşte o pasuk: “*Genç boğayı A-Şem’in Huzuru’nda keser. Aaron’un oğulları – Koenler – kanı [alıp] getirirler*” (Vayikra 1:5). Dikkat edin, Tora sadece kanın alınıp getirilmesi aşamasında bunun Koenler tarafından yapılacağını söylemektedir, ama “*Genç boğayı... keser*” derken, bu işlemi bir Koen’in yapması gerektiğini vurgulamamaktadır. Buradan Hahamlarımız, *şehita* işleminin Koen olmayan biri tarafından da yapılabileceğini öğrenmişlerdir.

Gemara, Bet-Amikdaş’ın henüz inşa edilmiş olmadığı dönemde, *Mişkan* Şilo kentinde kuruluyken, bir keresinde *korbanı* kesmek için bir Koen aradıklarını, ama bulamadıklarını anlatmaktadır. O sırada Şemuel adında üç yaşındaki bir çocuk gelmiş ve “Hayvanı kesmek için Koen’e gerek yok!” demiş ve kanıt olarak, yukarıda aktardığımız öğretiyi göstermiştir.

İşte bu çocuk, kutsal Tora üzerinde gayretle çalışmayı sürdürmüş ve büyüdüğünde “Peygamber Şemuel” olmuştur (*Şekalim* 31b).

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Tsipori’deki Yeşivasında

Rabi Hanina, Rabi’nin yaşamı boyunca *alaha* talimatları verme yetkisiyle donatılmamıştı. Ama Rabi, ölümünden önce, kendi yerine *yeşivanın* başına Rabi Hanina’nın geçirilmesini vasiyet etti. Ne var ki Rabi Hanina, kendisinden yaşça büyük olan Rabi Afas’a olan saygısı nedeniyle *yeşivanın* başına geçmeyi kabul etmeyip, *roş yeşiva* olarak Rabi Afas’ın atanmasını istedi. Rabi Afas’ın ölümünden sonra Rabi Hanina *yeşivanın* yönetimini üstlenmeyi kabul etti. Rabi Hanina Tsipori şehrinde oturuyor ve bal

ticaretiyle geçiniyordu. Bundan elde ettiği sermayeyi Tsipori’de bir *bet midraş* inşa etmeye ayırdı.

Sonraki nesillerde yaşamış olan Rabi Yohanan, Reş Lakiş ve Rabi Elazar gibi birçok *Amora*, Rabi Hanina bar Hama’nın öğrencileri arasında yer almış ve onun adıyla birçok *alaha* aktarmışlardır.

Rabi Hanina uzun bir ömre nail olmuştur. Kızlarından biri Rabi Şemuel bar Nadav’la evliydi ve bazılarına göre, tanınmış *Amora* Rabi Hama bar Hanina, Rabi Hanina’nın oğludur.

Rabi
Hanina
bar Hama

MASEHET YOMA
PEREK 3:
AMAR LAEM AMEMUNE

Dünyanın İlk Yeşivası

Yaprak
28

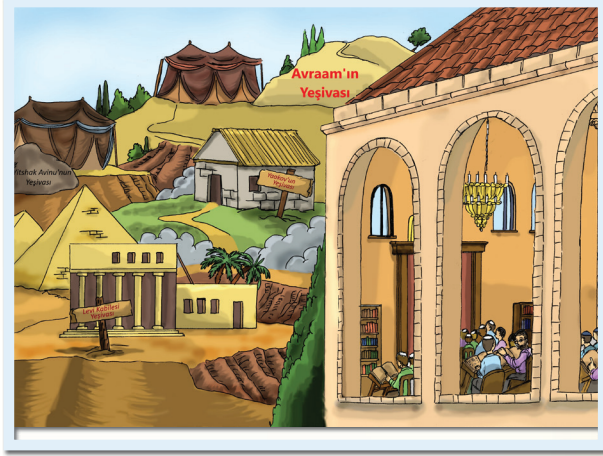
Gemara, Avraam Avinu'nun zamanından beri yeşiva öğreniminin hiçbir zaman kesilmediğini anlatmaktadır.

Avraam Avinu bir yeşiva açmış ve orada Tora öğretmişti. Rambam (*İlhot Avoda Zara perek 1 sonu*), çok sayıda insanın, nasıl davranmak gerektiğini sormak için Avraam'a geldiğini, binlerce ve on binlerce kişinin ondan Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya yönelik inancı öğrendiğini ve Avraam Avinu'nun Tanrı inancı hakkında kitaplar da yazdığını kaydeder.

Yitshak Avinu ve ardından gelen Yaakov Avinu da birer roş yeşivaydı. Yaakov Avinu öğreniminde o kadar gayret sarf etmişti ki, ihtiyarlığında gözleri bu nedenle zayıflamıştı.

Yaakov Avinu tüm oğullarına *mitsvaları* öğretti ve Levi'yi roş yeşiva olarak atadı.

Bene-Yisrael Mısır'a indikleri zaman, başlarından geçen korkunç sıkıntılar içindeyken bile, Tora öğrendikleri bir yeşivaları vardı! (Ritba).

Kurtuluş Yağmurları (devam)

Gökleri kara bulutlar kaplamaya başladı. Bunlar duman bulutu değil, yağmur bulutlarıydı. Birden bire sağanak yağmur başladı ve yere düşen damlalar yangını söndürdü.

Yosef ben Simay'ın titizliği ve Tanrı'ya bağlılığı, tüm kayıplarına rağmen Şabat'ın onuru konusunda ne kadar özenli olduğu Göklerde takdir görmüş ve onun için bir mucize gerçekleştirilmişti: yağmurlar yağıp yangını söndürmüştü ve bu sayede mallarının çoğu kurtulmuştu.

Şabat çıkışında Yosef hemen tüm itfaiye görevlerine ve komutanlarına

ulaklar gönderdi ve görevlilerin her birine ikişer *sela*, komutanların her birine de on ikişer *sela* para ödedi. Ama ateşi onlar söndürmüştü değil. Öyleyse Yosef neden onlara ödeme yapmıştı? Çünkü insanların, "Yosef cimriliği nedeniyle itfaiye görevlilerine ödeme yapmak istemediği için onların ateşi söndürmelerine izin vermedi" demesini istemiyordu. İsteddiği, bunu Şabat'ın onuru uğruna yaptığını ve Şabat'ın da, kendisini gözetenleri, kendisi nedeniyle zarar görmemeleri için gözettiğini herkesin duyması ve görmesiydi (*Tosefta – Şabat 14:9*).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

“Tanrım! Tanrım! Neden Terk Ettin Beni?”

Yaprak

29

Purim mucizesini bilmeyen yoktur. Kraliçe Ester, Kral Ahaşveroş'u, Yahudilere karşı çıkarılan fermanı geçersiz kılmaya ve kötü yürekli Aman'ı cezalandırmaya ikna etmişti.

Gemara, Kraliçe Ester'in, Kral Ahaşveroş'a gitmeye karar verdiği zaman, onun kendisini öldürebileceğini bildiğini anlatmaktadır. Zira o dönemde kralla ilgili kanunlar, kralın huzuruna davet edilmeksizin çıkmayı yasaklamaktaydı.

Ama Kraliçe Ester, Yahudileri ölümden kurtarmayı deneme uğruna yine de gitmişti. Ester oraya giderken, bir mucize yapması için Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya, kalbinin derinliklerinden dua etmiş ve yol boyunca Tanrı'nın, yanında olduğunu ve kendisini koruduğunu hissetmişti.

Ama birden bire bu korumanın kendisinden ayrıldığını duyumsadı. Ne olmuştu? Yolda giderken, Ahaşveroş'un putlarının olduğu odanın yanından geçmişti ve bu yüzden Tanrı'nın Kutsal Mevcudiyeti ondan ayrılmıştı. Ester hemen dua etti: “Tanrım! Tanrım! Neden terk ettin beni?”

Ester'in bu başarılı duasını, Kral David, *Teilim*'de 22. *perek*in başına koymuştu. “Tanrım! Tanrım! Neden terk ettin beni?” sözleri, bu parçanın başında geçmektedir.

İki Kez *Netilat Yadayim*!

Yaprak

30

Ekmek yemeden önce *Netilat Yadayim* yapmak, yani elleri bir kaptan dökülen suyla yıkamak gerekir.

Bu yaprakta, tek bir ekmek parçası için iki kez *Netilat Yadayim* yapma gereğinin ortaya çıkabileceğini öğrenmekteyiz! Bu nasıl olabilir?

Örneğin Yisrael adında bir çocuk, ellerini *Netilat Yadayim*'le yıkamış ve yemeğe başlamış olsun. Ve işte, öğünün ortasında, uzun zamandır karşılaşmadığı iyi arkadaşı Ariel oraya geliyor. Yisrael yerinden kalkıyor, konuğunu onurlandırmak üzere onunla birlikte evin dışına çıkıyor ve birlikte sohbet başlıyorlar. Konuşmaları uzun sürüyor – ta ki Yisrael, öğünün ortasında olduğunu hatırlayıp yemeğine geri dönmek isteyene kadar.

Gemara, bu durumda Yisrael'in tekrar *Netilat Yadayim* yapması gerektiğini söylemektedir! Neden? Çünkü insanlar sürekli olarak ellerinin nerelere değdiğine dikkat etmezler ve belki de Yisrael, Ariel ile olan sohbeti sırasında ellerini farkında olmadan, dokunduğu takdirde tekrar yıkamasını gerektiren yerlere sürmüştü; örneğin belki saçlarını kaşımıştı.

“*Mişna Berura*” (170:1), eğer Yisrael tüm bu süreç boyunca elinde bir parça ekmek tuttuysa, onun tekrar *Netilat Yadayim* yapmasına gerek olmadığını söylemektedir. Çünkü Yisrael, elinde ekmek olduğu sürece öğün ortasında olduğunu hatırında tutacak ve dokunması halinde ellerini yıkamasını gerektirecek yerlere dokunmayacaktır.

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Erets-Yisrael hahamlarındandır. *Tannaim* ve *Amoraim* arasındaki geçiş neslinde Erets-Yisrael'de yaşamıştır. Rabi Yose ben Zimra bir “*baal agada*”, yani Tanah'tan pasukları açıklayan ve tefsir eden bir haham olarak ünlüdür ve birçok sözü, Talmud'daki *midraş*larda aktarılmaktadır.

Kaynaklarımızda Rabi Yose ben Zimra'nın *alaha* öğretileri de

kaydedilmiştir. Bunları, bir sonraki nesilde yaşamış öğrencileri olan *Amoralar* Rabi Yohanan ve Rabi Elazar ben Pedat aktarırlar. *Tannaim* dönemine bitişik bir zamanda yaşamış olduğundan, o döneme ait kitaplarda da ismi geçmektedir (*Mehilta*, *Beşalah* 4:6).

Bazıları onun Koen olduğunu söylerler. Kızı, Rabi Yeuda A-Nasi'nin oğluyla evlenmiştir.

**Rabi Yose
ben Zimra**

İhtiyar Koen Gadol İçin Ne Yaparlardı?

Yaprak
31

Bu yaprakta öğrendiğimiz *mişnada*, Koen Gadol'un Yom Akipurim sabahı yaptığı ilk işin ne oluşu anlatılmaktadır – Koen Gadol, günün ibadetine başlamadan önce *mikveye* daldı.

Peki, Koen Gadol ihtiyar veya hassas olup soğuk suya dalmayı zor bulan biriyse ne yaparlardı? *Mişna*, Yom Akipurim arifesinde demir parçalarının ateşte kızdırıldığını ve Yom Akipurim sabahı bunların *mikveye* atıldığını söylemektedir. Böylece kor halindeki demir parçaları suyu ısıtır ve ihtiyar veya hassas olan Koen Gadol da soğuk sudan rahatsız olmazdı.

Bu yaprakta ayrıca, *mikvenin* asgari ölçüsünü de öğreniyoruz. Bir *mikvenin* içinde ne miktarda su olmalıdır?

Bu miktar “kırk *sea*”dır (yaklaşık 400 lt.). Peki, bir *mikvenin* sadece en az “kırk *sea*” su içerdiği takdirde *kaşer* olduğunu nereden biliyoruz? Çünkü Tora, *tame* bir kişinin, “bedenini suya daldırması” gerektiğini söylemektedir. Hahamlarımız bunun için, *mikvede*, yetişkin bir insanın bir kerede tüm bedenini suyla kaplayacak kadar su olması gerektiğini söylemişlerdir ki bu miktar “kırk *sea*” olarak hesaplanmıştır.

Koen Gadol'un Beyaz Giysileri

Yaprak
32

Hepiniz mutlaka biliyorsunuzdur; Koen Gadol sekiz adet özel Koenlik giysisi ile görev yapar. Bu giysilere “*bigde zaav*”, yani “altın giysiler” adı verilir, çünkü bunların bir kısmı, örneğin *hoşen* ve *tsits*, altından yapılmıştır.

Buna karşılık, Yom Akipurim’de, bu güne ait özel ibadet görevlerinin bazıları sırasında, yani *Kodeş Akodaşim*’in içindeyken, Koen Gadol, “*bigde lavan*”, yani “beyaz giysiler” giyerdi. Bunu Tora’nın Ahare Mot *peraşasından* öğreniyoruz.

Tora *Kodeş Akodaşim*’de gerçekleştirilen ibadet görevleri sırasında neden özellikle beyaz giysiler giyilmesini emretmiştir? Talmud Yerusalmi’de (*Yoma* 7:2), Koen Gadol’un, *Kodeş Akodaşim*’de görev yaptığı sırada bir meleğe benzediği ve bu nedenle orada “beyaz giysiler” giydiği söylenmektedir.

Masehet Roş Aşana’da (yaprak 26) *Gemara* bir başka açıklama daha vermektedir. Koen Gadol, Bene-Yisrael’in günahları için kefarete elde etmek üzere *Kodeş Akodaşim*’e girdiği zaman, altın buzağı günahını hatırlatmamak için “altın giysilerini” giymezdi.

Birçok insan Yom Akipurim’de beyaz giysiler giymeyi âdet edinmiştir. Sizce bunun sebebi ne olabilir?

Rema (*İlhot Yom Akipurim* 610:4), bu beyaz giysileri meleklere benzemek için giydikleri açıklamasını yapar.

Kısa ve Uzun; Uzun ve Kısa

Küçük, sevimli bir çocuk bir yol ayırımında oturmuş oyun oynuyordu. Bu noktada yol sağa ve sola doğru ikiye ayrılmaktaydı. O sırada yolculuk etmekte olan Rabi Yeoşua bu yol ayırımına ulaştığında, bu tatlı çocukla karşılaştı.

“Sevgili çocuk!” diye seslendi Rabi Yeoşua çocuğa. “Bu iki yoldan hangisini takip edersem şehre ulaşırım?”

“İstediğiniz yere hem bu yoldan hem de bu yoldan ulaşabilirsiniz” diye akıllıca bir cevap verdi küçük çocuk. “Ama bu yollardan biri uzun ve kısadır. Diğer yolsa kısa ve uzundur!”

Çocuk böyle bilmece gibi bir cevap vermiş, ama ne demek istediğini açıklamamıştı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
51’de

“En Maavirin Al A-Mitsvot”

Yaprak

33

Bu yaprakta çok önemli bir kuralı öğrenmekteyiz: “En maavirin al a-mitsvot.” Yani: “mitsvaları yerine getirme fırsatı kaçırılmaz”.

Konu nedir?

Söz konusu kurala göre, eğer bir kişi belirli bir *mitsvayı* yerine getirebileceği bir yerdeyse, o yerden başka bir *mitsvayı* yerine getirme amacı için bile olsa ayrılması yasaktır.

Örneğin Bet-Amikdaş’ın merkezi binasında yer alan *Ehal’e* giren Koenler öncelikle altın *mizbeah*ın yanından geçerlerdi, dolayısıyla öncelikle “*dışun a-mizbeah*” (*mizbeah* üzerindeki kül ve kömürleri temizleme) *mitsvasını* yerine getirirlerdi. “*Atavat a-menora*” (*menoranın* önceki gün yakılan kandillerini temizleme) *mitsvasını* ise ancak bundan sonra yaparlardı, çünkü *menora*, altın *mizbeaha* göre daha içerideydi ve “en maavirin al a-mitsvot” kuralı gereği karşılarına çıkan ilk *mitsvaya* öncelik vermeleri gerekiyordu.

“En maavirin al a-mitsvot” kuralına sabahları *tefilin* taktığımız sırada da dikkat etmemiz gerekir.

Hepimizin bildiği gibi *tefilin* iki parçadan oluşur ve kol *tefilini*, baş *tefilininden* önce takılır. Bu nedenle, *tefilinin* bu iki kısmını muhafaza torbasına sakladığımız zaman onu, ertesi sabah elimizin ilk olarak kol *tefilini*yle karşılaşacağı şekilde yerleştirmemiz gerekir. Çünkü elimizin ilk olarak baş *tefilini*yle karşılaşması halinde onu bırakıp kol *tefilinini* takmak ve bu konudaki sıralama kuralına aykırı davranmak durumunda kalırız. Böyle bir durum oluşmaması için elimizin ilk erişeceği yerde kol *tefilini* olmalıdır.

Bet-Amikdaş’a Tünel Kazan Büyücü

Yaprak

34

Yom Akipurim’de Koen Gadol, “*Lişkat Bet A-Parva*” adı verilen salonun çatısında bulunan *mikveye* daldı.

Bet-Amikdaş’taki bu daireye neden “*Parva*” adı verilirdi?

Gemara çok ilginç bir hikâye anlatmaktadır.

“*Parva*” adında bir büyücü vardı. Bu adam Koen Gadol’un Yom Akipurim’de *Kodeş Akodaşim*’in içinde ne yaptığını çok merak ediyordu.

Böylece *Parva*, Bet-Amikdaş’ın yanından bir tünel kazmaya başladı. Bu tüneli yer altından *Kodeş Akodaşim*’e erişecek şekilde kazmayı ve orada Koen Gadol’u faaliyet halinde izlemeyi planlıyordu.

Ama büyücü bu tüneli kazarken, yukarıdaki Koenler bunu hissettiler. Yaptıkları arama sonucunda *Parva*’yı kendi kazdığı tünelin içinde yakaladılar.

Onu hemen oradan çıkardılar ve onu buldukları yere “*Parva*” adını verdiler.

Bu nedenle, aynı yere inşa edilen daireye de “*Bet A-Parva*” ismi verildi (Rabenu Hananel).

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Tannaim ve *Amoraim* arasındaki geçiş neslinde Erets-Yisrael’de yaşamış Hahamlardandır. Rabi Yeuda A-Nasi’nin öğrencilerinden biriydi. Sorduğu sorulara cevap olarak, kendisine bizzat Rabi Yeuda A-Nasi tarafından söylenmiş çok sayıdaki

alahayı aktarırdı.

Bir sonraki nesilde yaşayan *Amoralar* da onun adıyla *alahalar* aktarmışlardır. Bu *Amoralar* arasında Rabi Yeoşua ben Levi ve Rabi Hiya bar Gamda sayılabilir.

Rabi Yose
ben Şaul

Tora'yı Fedakârlıkla Öğrenen Fakir ve Zengin

Yaprak
35

Gemara, parası olmayan fakir birinin de, büyük serveti olan zengin birinin de Tora öğrenmesi gerektiğini öğretmektedir.

Gemara, biri son derece yoksul biri de inanılmaz zengin olan iki kutsal *Tannadan* bahsetmektedir. Her ikisi de kendi durumlarına has zorluklara rağmen kutsal Tora'yı öğrenmek için emek sarf etmiştir.

İllel A-Zaken çok yoksul biriydi ve her gün, çalışıp bir adet bozuk para kazandıktan sonra hemen *bet midraşa* gider ve kapıdaki görevliye bunun yarısını öder, geri kalanıyla da ev halkına ekmek alırdı. Bu şekilde, İllel A-Zaken, ekmek satın almaya bile zar zor parası kalacak kadar fakir olmasına rağmen Tora öğrenimine büyük emek vermiş ve bu sayede kutsal *Tanna* "İllel A-Zaken" haline gelmiştir.

Rabi Elazar ben Harsom adında bir başka *Tannaya* ise babası muazzam bir miras bırakmıştı. Buna çok sayıda kasaba ve bol bol gemi de dâhildi. Zengin bir insan, parasını ve mallarını yönetmesi gerektiğinden çok meşguldür. Parasıyla ne yapması gerektiğini ve daha çok parayı nereden kazanabileceğini düşünür durur. Ama Rabi Elazar ben Harsom, dünyadaki en önemli şeyle meşgul olmaya karar vermişti. Tora'nın sözlerini dinlemek ve öğrenmek üzere sürekli bir *bet midraştan* diğerine giderdi, zira pasukta söylendiği gibi: "Ağzının Tora'sı benim için binlerce altın ve gümüşten daha iyidir" (Teilim 119:72).

Kısa ve Uzun; Uzun ve Kısa (devam)

Akıllı çocuğun anlatmak istediği şeydu: Aslında ilk yol uzundu; ama yolun hemen sonunda şehrin içine girmiş olacaktı. Şehrin girişini uzun uzadıya aramaya gerek olmayacaktı. Buna karşılık, kısa olan yol her ne kadar kısa ise de, bu yolun sonuna gelen biri henüz şehrin içine varmış olmayacak ve şehre girişi bulana kadar bağ ve bahçelerin etrafından dolaşması gerekecekti ki bu

şekilde yol çok uzayacaktı.

Küçük çocuğun aklında olan buydu, ama tüm bunları Rabi Yeoşua'ya anlatmamıştı. Rabi Yeoşua ise çocuğun sözlerinden bunun tam aksini anladı. Onun çıkardığı sonuca göre, "uzun ve kısa" sözleri, yolun kısa görünse de aslında çok uzun olduğu, "kısa ve uzun" sözleriyse, yolun uzun görünmesine rağmen aslında kısa olduğu anlamına geliyordu.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
53'te

“Semiha” Mitsvası

Yaprak Bet-Amikdaş’a *korban* olarak bir hayvan getiren kişi, bu hayvan üzerinde “*semiha*” *mitsvasını* yerine getirmelidir.

36

“*Semiha*” sözcüğü “dayamak, yaslamak” anlamındadır ve bu işlem, *korban* sahibinin, hayvan kesilmeden önce ellerini onun başının üzerine koyup ağırlığını ona vermesiyle yapılır.

Eğer bu hayvan bir *Hatat-korbanı*, *Aşam-korbanı* veya *Ola-korbanı* olarak getiriliyorsa, *korban* sahibi “*semiha*” işlemini yaptığı sırada, işlemiş olduğu günah ve kabahatleri de sözlü olarak itiraf eder.

Yom Akipurim’de Koen Gadol ellerini *korbanın* başına dayayarak “Hata ettim, günah işledim, isyan ettim... Lütfen A-Şem! ... hatalar, günahlar ve isyanlar için kefareti sağla” sözleriyle itirafta bulunurdu.

Burada üç farklı kabahat tipi sayılmaktadır: Hata (*het*), günah (*avon*) ve isyan (*peşa*). Bunlar arasındaki fark nedir? *Gemara* buna açıklık getirmektedir: “*Het*”, hata sonucu, kazara veya bilmeden işlenmiş bir kabahattir. “*Avon*”, insanın kötü eğilimine (*yetser ara*) üstün gelmeyi başaramayıp bilinçli olarak işlediği bir günahdır. “*Peşa*” ise kişinin kutsal Tora’yı aşağılamak için küstahça ve kasıtlı olarak işlediği bir suçtur. Günahın Kutsal ve Mübarek Tanrı tarafından yasaklanmış olduğunu umursamaksızın işlenen günahlar bu sınıfa girer.

Zehar Tsadik Livraha

Yaprak *Mişna*’da, Hahamlarımızın bazı kişilerin isimlerini andıkları zaman, onların iyi işler yapmış olduklarını vurgulama amacıyla “*zehar tsadik livraha*” sözlerini söyledikleri öğretilmektedir. Bu sözler “*tsadik* kişinin anılması, *beraha* getirir” anlamına gelir.

37

Bu kişilerden biri, II. Bet-Amikdaş döneminde Koen Gadol olarak görev yapmış olan Yeoşua ben Gamla’ydı.

Yeoşua ben Gamla ne yapmıştı? Yom Akipurim’de iki teke alınır ve aralarında hangisinin *Hatat-korbanı* olarak kullanılacağı ve hangisinin çöldeki *Azazel* adlı yere gönderileceği konusunda kura çekilirdi. Şimşirden yapılmış birer küp şeklindeki kura taşlarını, selvi ağacından yapılmış küçük bir sandığın içine koyarlardı. Yeoşua ben Gamla Bet-Amikdaş’ı ve Yom Akipurim’i onurlandırma isteğiyle, som altından yapılmış özel bir sandık bağışında bulunmuştu. Hahamlarımız, Bet-Amikdaş’a değer veren bir kişinin “*zehar tsadik livraha*” sözleriyle övülmeye layık olduğunu söylemişlerdir.

“Ben Katin” adında başka bir Koen Gadol da vardı. Ben Katin, Koenlerin Bet-Amikdaş’taki ibadet görevleri öncesinde el ve ayaklarını yıkamakta kullandıkları “*kiyor*” adlı su haznesine on iki tane çeşme takmıştı. Bunu yapmasının amacı aynı zamanda çok sayıda Koen’in yıkanabilmesine olanak sağlamaktı ve bu yaptığı nedeniyle o da övgüyle anılır.

Kim Kimdir?

Babil’deki *Amoraların* ilkidir. O dönemlerde Babil’deki tek ruhani merkez olan Neardea kentinde yaşardı. “*Roş Yeşiva*”ya denk bir unvanla “*Roş A-Seder*” olarak anılırdı.

Gemara’da, *Amora* Rav’ın Babil’e geldiği zaman Rav Şila’nın *bet midraşına* girdiği ve onun *meturgemanı* olarak görev yaptığı anlatılmaktadır (*Meturgeman* genellikle, güçlü sese sahip olup, ders sırasında hahamın ağzından duyduğu öğretileri, öğrencilere yüksek sesle iletmekle görevli olan genç bir öğrenciydi. Haham dersi normal sesle

verir, *meturgeman* da duyduklarını yüksek sesle öğrencilere aktarırdı). Rav Şila, *meturgemanının* *Amora* Rav olduğunu öğrenince ona, bu *meturgemanlık* görevinin onun yüksek düzeyi için uygun olmadığını ve gidip kendi onuruna yaraşacak daha önemli bir yere oturmasının daha iyi olacağını söylemiştir.

Rav Şila’nın öğrencileri arasında Rav, Rav Hisda ve Şemuel sayılabilir. Şemuel daha sonraları Neardea’daki *yeşivanın* yönetiminde Rav Şila’nın yerini almıştır.

**Rav
Şila**

Bet-Amikdaş'ın Değiştirilmeyen Kapıları

Yaprak

38

Sevgili çocuklar. Bir insan fedakârca davranıp iyi bir eylemde bulunduğu zaman, bu onun adına sonsuza dek hatırlanır! İşte gelin şimdi hep birlikte Nikanor'un hikâyesini okuyalım.

Bir keresinde Bet-Amikdaş'ın tüm kapılarını değiştirmeye ve eskilerinin yerine, Bet-Amikdaş'ın onuruna yaraşacak altın kapılar takmaya karar vermişlerdi.

Böylece tüm kapıları değiştirdiler. Ama selvi ağacından yapılmış ve bakırla kaplanmış olan iki kapıyı değiştirmediler (*Meiri*).

Bu kapıları neden değiştirmemişlerdi? *Gemara*, onları bağışlayan kişinin bu *mitsvaya* hak kazanmak için büyük gayret sarf ettiğini anlatmaktadır. Bu adamın adı Nikanor'du ve görkemli kapılar getirmek için özellikle yurt dışına çıkmıştı.

Gemiyle geri dönerken denizde müthiş bir fırtına koptu ve geminin batmasını önlemek için gemiciler Nikanor'un yaptırdığı kapılardan birini denize attılar. Gemiciler ikinci kapıyı da denize atmak isteyince, Nikanor bundan büyük bir ıstırap duydu. O kadar ki, kapıyı kucakladı ve "Eğer atacaksanız, beni de kapıyla birlikte atın!" dedi. Bu sözler ağzından çıkmıştı ki, aniden bir mucize meydana geldi ve fırtına dindi. Gemi Erets-Yisrael'e geldiği zaman herkes ikinci bir mucizeye tanık oldu: Denize atılmış olan ilk kapı da yüzerek Erets-Yisrael'deki limana kadar gelmişti!

İşte, bu kapılar mucizelere vesile olduğu için, Bet-Amikdaş'ta onları değiştirmemişlerdir.

Kısa ve Uzun; Uzun ve Kısa (devam)

Kendi anlayışı doğrultusunda, Rabi Yeoşua "kısa ve uzun" yolda ilerlemeye başladı.

Rabi Yeoşua aceleyle ilerledi ve çok kısa sürede kendisini yolun sonunda buldu. Ama burada onu bir hayal kırıklığı beklemekteydi. Karşısına çok sayıda bağ ve bahçe çıkmıştı ve Rabi Yeoşua şehrin girişini bir türlü bulamadı.

Bunun üzerine Rabi Yeoşua geri dönerek yol ayrımına kadar geldi ve o sevimli çocuğu tekrar orada buldu.

"Oğlum!" diye seslendi Rabi Yeoşua

çocuğa. "Neden bana, uzun görünen şu yolun daha kısa olduğunu söyledin?"

"Ama ben öyle demedim ki Rabi" diye cevap verdi çocuk zekice. "Ben yolun 'kısa ve uzun' olduğunu söylediğim zaman, bu yolun başta kısa da olsa, sonunda uzun olduğunu kastetmiştim!"

Rabi Yeoşua çocuğun zekice konuşmasından keyif almıştı. Onu alnından öperek "Ne mutlu size Yisrael!" dedi. "Ne mutlu size ki hepiniz zeki insanlarsınız – en büyüğünüzden en küçüklerinize kadar!" (*Eruvin* 53).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

MASEHET YOMA
PEREK 4:
TARAF BEKALPİ

Beyaza Dönüşen Kırmızı İplik

Yaprak
39

I. Bet-Amikdaş yıkıldığı zaman Yahudiler Babil'e sürgüne gittiler ve bunun yetmiş yıl sonrasında Yahudilerin bir kısmı, Ezra A-Sofer'in liderliğinde tekrar Erets-Yisrael'e gelip II. Bet-Amikdaş'ı inşa etmeye başladılar.

II. Bet-Amikdaş döneminde görev yapan Koen Gadollar kimlerdi?

İlk Koen Gadol, Ezra A-Sofer'in ta kendisiydi. Ezra hem Koen'di hem de bir peygamber.

Ondan sonra bu göreve, kırk yıl boyunca Koen Gadol olan "Şimon A-Tsadik" (bkz. I. Kitap, sayfa 18) geldi (*Meiri*).

Gemara, Şimon A-Tsadik'in Koen Gadol olduğu dönem boyunca Bet-Amikdaş'ta müthiş mucizelerin gerçekleştiğini anlatmaktadır.

Bu mucizelerden biri, *Azazel*'e gönderilen tekeyle ilgiliydi.

Yom Akipurim'de, çölde *Azazel* adı verilen bir yere bir teke gönderilir, bu teke Bene-Yisrael adına kefaretilerde etmek üzere bir uçurumdan aşağı itilirdi. Bu tekenin boynuzlarına kırmızı renkli bir kurdele bağlardı. *Gemara*, Şimon A-Tsadik'in döneminde bu kırmızı kurdelenin, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın Bene-Yisrael'in günahlarını affettiğini simgelercesine beyaz renge dönüştüğünü anlatmaktadır!

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amoraim

Babil'de yaşamış ilk nesil *Amoraim*lardır.

Amora Rav, Erets-Yisrael'den Babil'e geldiğinde, Rav Kaana, arkadaşı Rav Asi ile birlikte Babil'deki Tora büyüklerindendi. Rav Kaana, Rav'ın hem öğrencisi hem de öğrenim partneri oldu ve Rav ona büyük onur verdi. *Gemara*'nın (*Sanedrin* 36b) anlattığına göre, o ve arkadaşı Rav Asi, Rav'ın mantık yürütmelerine ihtiyaç duymamaktaydı (zira kendileri hâlihazırda çok bilgili ve uzmandı); sadece Rav'ın Erets-Yisrael'deki *Tannalardan* duymuş olduğu öğreti ve alıntılar onlar için yeni bilgi niteliğindedir.

Ancak Rav Kaana, Babil'de Rav'la çok uzun zaman geçirmedir, zira Rav Kaana Erets-Yisrael'e taşındı. Orada, Rabi Hiya'nın oğulları Yeuda ve Hizkiya ile Rabi Yeuda A-Nasi'nin oğlu Rabi Şimon'la buluştu.

Erets-Yisrael'deki ilk *Amoraim* neslinin büyükleri (Rabi Yohanan ve Reş Lakiş) onu takdirle "*Gavra Raba*" (Tora alanında "büyük adam") olarak adlandırmışlar ve kendisine, emin olmadıkları bir konuda soru sormuşlardır. Rav Kaana'nın öğrencileri arasında Rabi Elazar ben Pedat, Zeiri ve daha birçok haham yer almaktaydı.

Rav
Kaana
(Birinci)

Yom Akipurim'de Seder A-Avoda

Yaprak

40

Bu yaprakta Yom Akipurim'de gerçekleştirilen *Seder A-Avoda*, yani "ibadet düzeni" hakkında bilgi almaktayız.

Koen Gadol dört beyaz giysiyi giydikten hemen sonra, ellerini kendisine ait *Hatat-korbanı* olan boğanın başına dayardı (yani "*semiha*" işlemini yapardı; bkz. sayfa 52). Elleri boğanın başına dayalıyken, kendisinin ve ev halkının günahlarını sözel olarak itiraf ederdi.

Bunun ardından iki teke içinden hangisinin *Hatat-korbanı* olarak kullanılıp, hangisinin Azazel'e gideceğini belirlemek üzere kura çekerdi.

Daha sonra Koen Gadol ellerini tekrar boğanın başına dayar ve bu kez tüm Koenlerin günahlarını sözel olarak itiraf ettikten sonra boğayı keserdi.

Kesim işleminin ardından Koen Gadol, *Kodeş Akodaşim*'e girerek *ketoret* (tütsü) işlemini gerçekleştirirdi.

Bundan sonra Koen Gadol *Kodeş Akodaşim*'den çıkar, daha önce kesmiş olduğu boğanın kanını alarak *Kodeş Akodaşim*'e tekrar girer ve bu kanı, orada duran *Aron Aberit*'in iki taşıma sırtığı arasına doğru işaret parmağıyla serperdi.

Sonra *Kodeş Akodaşim*'den çıkan Koen Gadol, kurada *Hatat-korbanı* olarak belirlenen tekeyi keser, kanını *Aron Aberit*'in taşıma sırtıklarının arasına işaret parmağıyla serpmek üzere bir kez daha *Kodeş Akodaşim*'e girerdi.

Bunların ardından, boğanın kanını ve tekenin kanını başka yerlere de serperdi.

"Torat Koanim" – "Sifra"

Yaprak

41

Bu yaprakta, "*Torat Koanim*"de yazılı olan bilgilerin çoğunun, Rabi Akiva'nın öğrencisi olan Rabi Yeuda'nın ekolünü takip ettiğini öğreniyoruz.

Nedir "*Torat Koanim*"?

Rabenu A-Kadoş, yani Rabi Yeuda A-Nasi, *Mişna*'yı derlemişti. O ve başka hahamlar, kutsal *Tannalar* ve onların hocaları tarafından söylenmiş olan birçok *alahayı* toparlamışlar ve *alahaların* öğrenilmesine yardımcı olmak üzere *Mişna*'yı oluşturmuşlardı.

Tannalara ait olup çeşitli nedenlerle *Mişna*'ya dâhil edilmemiş bazı öğretiler vardı. Bunlara "*Barayta*" adı verilir. Bu sözcük "dışta kalmış öğreti" anlamına gelir ve *Mişna* kitabına dâhil edilmemiş, onun dışında kalmış olan öğretileri belirtir.

"*Torat Koanim*", Vayikra Kitabı'nın pasukları hakkında Hahamlarımızın yapmış oldukları açıklamaların yer aldığı *Baraytalardan* oluşan bir eserdir. Vayikra Kitabı'nın büyük çoğunluğu *korbanlara* dair kanunlar ve Koenleri ilgilendiren kurallardan oluştuğu için bu esere de "*Torat Koanim*", yani "Koenlerin kanunu" adı verilmiştir.

Gemara'nın *Torat Koanim*'e verdiği bir diğer isim de "*Sifra*"dır. Bu isim de "[bilinen] kitap" anlamına gelir.

Tsadeket Kadınların Bilgeliği

Rabi Yose A-Gelili hızla yol almaktaydı. Hedefi Lod şehriydi ve önünde hâlâ uzun bir yol vardı.

Yolculuğu sırasında Rabi Yose bir yol ayrımına geldi. "Acaba nereden gitmem gerekir?" diye düşündü Rabi Yose içinden. "Belki sağa gitmeliyim. Ama ya asıl yol soldakiyse?"

Rabi Yose hangi yolu seçeceğini düşünürken, karşısına Berurya çıktı. Berurya, *Tanna* Rabi Meir'in karısıydı. Çok asil ve Tanrı'ya çok bağlı bir kadın

olarak tanınıyordu. Zeki ve akıllıydı ve Tora konusunda büyük hahamlar kadar bilgiliydi.

"Lod şehrine bu iki yoldan hangisi gider?" diye sordu Rabi Yose, Berurya'ya.

Ama Berurya ona beklediğinden tamamen farklı bir cevap verince Rabi Yose çok şaşırdı: "Aptal Galilli!" dedi ona Berurya. "Dilinizi bir türlü ayarlayamıyorsunuz!"

Hahamlarımız 'Kadınla çok fazla konuşma' dediler. Bir erkeğin bir kadınla gereğinden fazla konuşması yasaktır..."

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
57'de

İnatçı Bir Para Aduma Nasıl Kımıldatılır?

Yaprak
42

Gemara, Hahamlarımızın, insanların çeşitli *alahalar* konusunda yanılma düşmemeleri için ne kadar dikkatli olduklarını anlatmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, ölü biriyle temastan dolayı *tame* olmuş bir kişinin tekrar manevi saflığına kavuşabilmesi için, üzerine *para adumanın* (kızıl inek) külleriyle karıştırılmış suyun serpilmesini de içeren bir prosedürden geçmesi gerekir.

Bir ahırda kızıl bir buzağının doğduğunu düşünün. Ne büyük bir sevinç! Tanrı korusun, herhangi bir şekilde yaralanıp bedeninde bir kusur oluşmaması için bu buzağıyı büyük bir özenle büyüteceklerdir. Ayrıca onu hiçbir işte çalıştırmamaya da dikkat edeceklerdir, zira herhangi bir işe koşulmuş, üzerine boyunduruk takılmış kızıl bir inek, *para aduma* işleminde kullanılmak için uygunluğunu kaybeder. Onu çekerek götürmek bile olmaz.

Ve işte, büyük gün geliyor. Bu kızıl ineği, kesileceği yer olan *Ar A-Zetim*'e (Zeytinler Dağı) götürmek istiyoruz. Ama... inek inatçı. Yerinden kımıldamaya hiçbir şekilde yanaşmıyor! Ne yapmalı? Aslında basit bir çözüm var. Önüne başka bir inek, örneğin siyah renkte bir inek koyabilir ve onu çekebiliriz. Böylece kızıl inek, siyah ineğin yürüdüğünü görünce o da ardından gelecektir. Oldukça basit.

Ama Hahamlarımız bu çözüm için “kesinlikle hayır!” demişlerdir. Neden? Çünkü bu manzarayı gören insanlar, *para aduma mitsvası* için mutlaka kızıl bir ineğin şart olmadığını, diğer herhangi bir ineğin de kullanılabileceğini düşünebilirler...

Bu nedenle, kızıl inek lütfedip yürümeye karar verene kadar sabırla beklemek gerekir.

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amoraim

Hayatından Kesitler

İlk nesildeki en büyük *Amoralar*dan olup, en son *Tannalar*dan biri olarak da kabul edilir. Dolayısıyla her ne kadar *Amoralar* *Tannaların* sözlerine karşı gelemezlerse de, Rav, bu niteliği nedeniyle diğer *Tannalar*dan farklı bir görüş öne sürebilirdi. Onun için Hahamlarımız “Rav *Tannadır* ve [diğer *Tannalara*] karşı görüşte olabilir” demişlerdir (*Eruvin* 50b). Rav'ın tam ismi Aba bar Ayvo'ydu ve “sürgünde yaşayan tüm Yahudilerin hocası” olduğu için sadece “Rav” olarak anılır. Bunun yanında uzun boylu olduğundan, onun için “*Aba Ariha*” (uzun Aba) lakabı da kullanılırdı.

Babil'deki “Kafri” şehrinde doğmuştu. Babasının adı Ayvo'ydu. Gençliğinde, amcası ve aynı zamanda esas hocası olan Rabi Hiya Raba ile Erets-Yisrael'e çıktı. Birlikte Teverya şehrinde oturdular ve oranın bitişiğinde bulunan Tsipori şehrinde

Rabi'nin *yeşivasında* öğrenim gördüler. Rabi ona büyük yakınlık göstermekteydi ve Rav da, gerek Tora hakkındaki bilgisi, gerekse de dindarlığı ile Rabi'nin diğer öğrencileri arasında öne çıkmaktaydı. Rabi Yohanan, ikisinin Rabi'nin yanında öğrenim gördüğü dönemde, kendisinin Rav'ın on yedi sıra arkasında oturduğunu anlatır. Rav ise hemen Rabi'nin önündeki ilk sırada oturmaktaydı. Rabi Yohanan, Rav'ın ağzından Rabi'nin ağzına ve Rabi'nin ağzından Rav'ın ağzına doğru kıvılcımların çıktığını görüyor, ama ne söylediklerini anlamıyordu. Rav'ın Tora öğreniminde ortaya koyduğu gayretli çalışkanlığı muazzamdı ve kendisi “İnsan kendisini hiçbir zaman, hatta bir an için bile *bet midraştan* alıkoymamalıdır” (*Şabat* 83b) derdi.

Büyük öğrencileri arasında Rav Una, Rav Yeuda, Rav Kaana ve Rav Nahman yer alır.

Rav

Ketoret Tüttürme Mitsvası

Yaprak

43

Mişnada ketoret (tütsü) tüttürme mitsvası hakkında bilgi almaktayız.

Ketoret, iyice öğütülmüş ve Mizbeah üzerinde yakılan güzel koku maddeleri ve baharatlardı. Ketoret tüttürme işlemi bir kez sabah, bir kez de akşam olmak üzere günde iki kez yapılırdı.

Bunu nerede yaparlardı? Bet-Amikdaş'ın merkezi binasındaki Ehal adlı salonun içinde bulunan Mizbah A-Zaav, yani "altın mizbeah" üzerinde.

Yom Akipurim'de ise ketoret, buna ek olarak bir de Kodeş Akodaşim'in içinde tüttürülürdü. Koen Gadol bir eline, içinde kor parçaları bulunan ve "mahta" adı verilen kürek benzeri bir alet, diğer eline de ketoret karışımını içeren bir kepçe olarak Kodeş Akodaşim'in içine girerdi.

Kodeş Akodaşim'de bir mizbeah yoktu; bu nedenle Koen Gadol içinde kor bulunan küreği yere bırakır, sonra da ketoret karışımını alarak korların üzerine yerleştirirdi.

Sevgili çocuklar! Koen Gadol'un Yom Akipurim'de Bet-Amikdaş'ta gerçekleştirdiği ibadet, Bene-Yisrael'in günahları için kefareti sağlardı. Hepimiz, Bet-Amikdaş'ın bir an önce yeniden inşa edilmesi ve önümüzdeki Yom Akipurim'de Koen Gadol'un Bet-Amikdaş'taki bu ibadeti gerçekleştirebilmesi için dua edelim!

Melekler Koen Gadol'un Yanında Durabilir Mi?

Yaprak

44

Yom Akipurim'de Koen Gadol Bet-Amikdaş'taki Ehal ve Kodeş Akodaşim'in içinde özel ibadet işlemleri yapar.

Koen Gadol Kodeş Akodaşim'in içinde gereken işlemleri yaptığı sırada, Kodeş Akodaşim'in önündeki Ehal'de bile herhangi bir insanın bulunması yasaktır. Bunu nereden biliyoruz? Pasuktan: "Buluşma Çadırı'nda hiç kimse olmamalıdır" (Vayikra 16:17). Başka bir deyişle Koen Gadol orada olduğu sürece başka kimsenin içeri girmesine izin yoktur.

İşte size ilginç bir bilgi: Sadece insanların değil, meleklerin bile bu sırada içeri girmesi yasaktır!

Ama pasuk "hiç kimse" dediği zaman sadece insanlardan bahsediyor gibi görünmektedir. Oysa melekler insan değildir!

Ne var ki pasuğun kullandığı ifade "vehol adam", yani tam çeviriyle "herhangi bir adam" şeklindedir. Ve Gemara, meleklerin de "adam" diye çağrıldığını öğretmektedir. Nitekim Peygamber Yehezkel bir peygamberlik deneyimi sırasında melekleri görmüş ve onların insan yüzüne sahip olduğuna tanık olmuştu.

Dikkat edin! Tora işte bu nedenle "herhangi bir adam" demektir. Başka bir deyişle pasuk, ister insanoğlu olsun, isterse de melekler olsun, "adam" olarak adlandırılan hiç kimsenin o sırada içeride olamayacağını söylemektedir (Talmud Yerusalmi, Yoma 1:1).

Tsadeket Kadınların Bilgeliği (devam)

Hahamlarımız bu konuda herhangi bir ayırım yapmamışlardır: Tannalardan herhangi biri kadar Tanrı'ya bağlı ve ünlü bir kadın olan Berurya gibi büyük ve bilge bir kadın bile olsa, aynı kural geçerlidir.

Berurya, Rabi Yose A-Gelili'ye yönelik çıkışmasına devam ederek "Sadece 'Lod nerede?' diye sorman gerekirdi! Ben de senin ne istediğini anlardım. Özellikle de bir yol ayırımında durduğun için, ne istediğini

bir aptal bile kolayca anlayabilir! Öyleyse neden cümleli uzun tuttun?!" dedi.

Berurya bu olayda Rabi Yose A-Gelili'yi oldukça nazik bir şekilde ikaz etmiş, ona 'Galilli' diye hitap ederek, kabahati onda değil, insanların konuşmalarına pek özen göstermedikleri Galil bölgesinde yaşıyor olmasında bulduğunu ima etmiştir.

Rabi Yose A-Gelili bu ikazı dikkate aldı ve gereken dersi çıkardı (Eruvin 54).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Yedi Altın Türü

Yaprak

45

Bu yaprakta, *Mizbeah*'ın üzerinden korlar almak için kullanılan *mahta* adlı küreğin yıl boyunca gümüşten olduğunu, Yom Akipurim'de ise bu amaçla altından yapılmış bir *mahta* kullanıldığını öğreniyoruz.

Yedi tür altın olduğunu biliyor muydunuz?! *Gemara*, her şeyden önce normal, sıradan altından bahsetmektedir. Bundan bir kalite üstte “*zaav tov*” adı verilen bir altın da vardır. Daha da üstte, Ofir adlı bölgeden geldiği için “*zaav Ofir*” diye anılan çok önemli bir altın türü yer alır. Melahim kitabında (Melahim I 9:28), Kral Şelomo'nun bu altını getirmek üzere Ofir bölgesine gemiler gönderdiği anlatılmaktadır.

Çok ilginç bir altın türü daha vardır: “*zaav şahut*”. Bu çok yumuşak bir altın türüdür; o kadar ki bundan iplikler üretilip giysiler örmek mümkündür.

En değerli altın türünün adı “*zaav parvayim*”dir. Bu altın kırmızı renktedir ve bu renk boğa (İbranice: *par*) kanına benzediği için “*parvayim*” adı verilmiştir.

Gemara, Koen Gadol'un Yom Akipurim'de kullandığı *mahtanın* “*zaav parvayim*”den yapılmış olduğunu söylemektedir. Koen Gadol bu *mahtayı* kullanarak *Kodeş Akodaşim*'e girer, bunu yere bıraktıktan sonra içindeki korların üzerine *ketoret* karışımını serperdi.

Gökten İnen Ateş

Yaprak

46

Bu yaprakta “*eş a-maaraha*” hakkında bilgi alıyoruz.

“*Eş a-maaraha*” tam olarak “odun yığınının ateşi” anlamına gelir. Bu ateş *Mizbeah*'ın üzerine dizilmiş olan odun yığınının yanardı ve Tora'ya göre bunun sürekli olarak yanar halde tutulması bir *mitsva* olup, söndürülmesi yasaktır.

Sevgili çocuklar! Mutlaka biliyorsunuzdur; Mişkan'da *korbanlar* için kullanılan *Mizbeah*, bakır kaplamayla yapılmıştı. Daha sonraları Kral Şelomo I. Bet-Amikdaş'ı inşa ettiği zaman, bunun yerine taştan büyük bir *Mizbeah* yapmıştır.

Barayta'da (*Seder Olam perek 15*), Moşe Rabenu Mişkan'ı inşa ettiği zaman, *Mizbeah*'ın üzerine Göklerden bir ateş indiği ve bu ateşin sürekli orada kaldığı anlatılmaktadır. Hatta yolculuk için Mişkan'ı söktükleri zaman, bu ateşi yol boyunca korumak için *Mizbeah*'ın üzerine bir örtü kapatırlardı (Raşi, *Masehet Zevahim 61b*). Bu ateş *Mizbeah*'ın üzerinde 486 yıl kalmış ve I. Bet-Amikdaş'ta yeni *Mizbeah* inşa edildiği zaman, ateş de yeni *Mizbeah*'ın üzerine geçerek, günahkâr Kral Menaşe'nin zamanına kadar orada kalmıştır.

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amoraim

Yaşamı

Rav henüz bekârken Babil'e geri döndü ve orada evlendi. Erets-Yisrael'den ayrılmadan önce, amcası Rabi Hiya, Rabi'den Rav'ı karar yetkisiyle donatmasını istedi ve gerçekten de Rav, Rabi tarafından yetkilendirilmeye nail oldu. Babil'e geldiğinde Neardea'ya yerleşti ve orada “*isur ve-eter*” (bir şeyin yasak mı yoksa serbest mi olduğu) konusunda karar yetkilisi oldu. Oradan Erets-Yisrael'deki Rabi'ye mektuplar

gönderirdi. Bir dönem sonra, hocaları Rabi ve Rabi Hiya henüz hayattayken tekrar Erets-Yisrael'e çıktı. Burada Tora öğrenmeye ve öğretmeye devam etti ve Rabi'nin başkanlığındaki *bet dine* katıldı. Yıllar sonra, 63 yaşındayken Babil'e geri dönmeye karar verdi, zira oradaki Yahudi nüfusu çok artmıştı ve Tora'yı, o dönemde tek ruhani merkez olan Neardea'dan uzaktaki bölgelerde de yayma ihtiyacı vardı.

Rav

MASEHET YOMA PEREK 5: OTSİU LO

Yom Akipurim’de Koen Gadol’u Çağırın Kral

Yaprak

47

Gemara, Rabi Yişmael ben Kimhit adlı bir Koen Gadol’dan bahsetmektedir.

Bir yıl Yom Akipurim geldi ve Rabi Yişmael ben Kimhit, Bet-Amikdaş’taki ibadete başladı. Birden bire kendisine, yabancı kralın onunla acilen konuşmak istediği bildirildi. Hemen şimdi! Koen Gadol Bet-Amikdaş’tan çıkıp krala gitti. İkisi konuştular.

Bakın ne oldu!

Kral, Koen Gadol ile konuştuğu sırada, kralın ağzından, Rabi Yişmael ben Kimhit’in giysilerine tükürük sıçradı. Rabi Yişmael ben Kimhit çok üzülmüştü, çünkü Hahamlarımız böyle bir durumun *tumaya* yol açmasına hükmetmişlerdi ve şimdi Rabi Yişmael ben Kimhit, *tame* hale geldiği için Bet-Amikdaş’taki ibadet görevine devam edemeyecekti. Başka çare olmadığından, onun yerine Koen Gadol olarak görev yapması için kardeşini atadılar.

Gemara, Rabi Yişmael’in annesi olan Kimhit’in yedi oğlu olduğunu ve hepsinin Koen Gadol olarak görev yaptığını anlatmaktadır. Bu müstesna kadın işte bu kadar büyük bir şerefe nail olmuştu!

Kimhit’e bunu kazandıran neydi, biliyor musunuz? *Gemara*, Kimhit’in, bir Yisrael kızına yaraşır şekilde, mahremiyet konusunda son derece titiz olduğunu ve Tanrı tarafından bu sebeple ödüllendirildiğini söylemektedir.

Teko

Yaprak

48

Sevgili çocuklar! “*Teko*” [veya “*teku*”] terimini duymuş muydunuz? “*Teko*”, “yerinde/ayakta duracak” anlamına gelen Aramca bir sözcüktür. Bazen *Gemara* ortaya bir soru atar veya belirsiz bir duruma değinir ve eğer cevabı bulamazsa “*teko*” der – bu soru, yerli yerinde durmaktadır. Cevap bulunamamıştır. Soruyu çözüme kavuşturup cevabı bize söylemesi için Peygamber Eliyau’nun gelmesini beklemek durumundayız. (Bu nedenle “*teko*” sözcüğü, aynı zamanda, “*Tişbi yetarets kuşyot ubeayot*” [“*Tişbe*’li {Eliyau A-Navi} zor sorulara ve sorunlara açıklık getirecek”] cümlesinin baş harflerinden oluşmuş bir sözcük olarak da açıklanır.)

Bu yaprakta *Gemara*, Hahamlarımızın cevap bulamadıkları çeşitli sorulara yer vermektedir. Örneğin bir kişi Bet-Amikdaş’a *Minha-korbanı* olarak irmik getirdiği zaman bu irmiğin “*komets*” adı verilen bir kısmı *Mizbeah* üzerinde yakılır. [*Komets*, işaret, orta ve yüzük parmakların birbirine bitişik halde avuç içine doğru eğilmesi sonucunda parmakların altında oluşan boş hacme verilen isimdir. İşlemde bu hacim dolusu irmik kullanılırdı.]

Bu *komets* yakılmadan önce, onu “*keli şaret*”, yani Bet-Amikdaş’a ait bir kabın içine yerleştirmek gerekir.

Amora Mar bar Rav Aşe bir konuda şüpheye düşmüştür: Diyelim ki bir Koen, *keli şareti* ters çevirip *kometsi* onun üzerine koydu. Acaba bu *komets* geçerli midir, yoksa bunun *keli şaretin* özellikle içine koyulmuş olması mı gerekir?

Teko. Amoralarda bu konudaki cevabı bulamamışlardır.

Koen Gadol Sapı Neden Ağzında Tutardı?

Yaprak Yukarıda değindiğimiz üzere, Yom Akipurim’de Koen Gadol, bir kepçe ve bir *mahta* (kor küreği) ile *Kodeş Akodaşim*’e girerdi. Kepçenin içinde *ketoret* karışımı, *mahtanın* üzerinde de korlar olurdu.

49

Kodeş Akodaşim’e geldiğinde Koen Gadol *mahtayı*, içindeki korlarla birlikte yere bırakır, ardından *ketoret* karışımını da korların üzerine dökerdi.

Ama *ketoret* karışımını doğrudan kepçeden dökmeydi. Bundan önce çok karmaşık bir şey yapması gerekiyordu. Dikkat edin! Kepçeyi tutmak ve içindeki *ketoret* karışımını iki avucuna dökmek zorundaydı! Bu çok zor bir şey, değil mi?

Haklısınız. *Gemara* bu işlemin Bet-Amikdaş’taki en zor ve karmaşık işlemlerden biri olduğunu söylemektedir. Peki, Koen Gadol bunu nasıl başarıyordu?

Bazı açıklamalara göre, Koen Gadol kepçenin sapını dişleriyle tutar ve bu şekilde onu yavaş yavaş eğerek *ketoret* karışımını avuçlarına dökerdi.

Üç Korban Türü

Yaprak Bu yaprakta üç *korban* türü öğrenmekteyiz.

50

“**Korban Yahid**”: “Bireysel *korban*” anlamına gelen *Korban Yahid*, bir kişinin tek başına getirdiği *korbandır*. Bazen insanların kendileri için *korban* getirmeleri gerekir. Örneğin arınma sürecindeki bir *metsora* (bkz. I. Kitap, sayfa 92) bu prosedür gereği bireysel bir *korban* getirir. Benzer şekilde insanlar *korban* getirmeye gönüllü olabilirler. Bunların hepsi “*Korban Yahid*” olarak adlandırılır, çünkü tek bir kişiye aittir.

“**Korban A-Şutafim**”: Yani “ortakların *korbanı*”. İki kişi bir *korban* getirmeye gönüllü olduğunda, ikisine ait ortak parayla bir hayvan satın alıp onu *Ola-korbanı* veya *Şelamim-korbanı* olarak adayabilir. Bu *korban*, gerçekleştirildiği zaman her ikisi adına kefareti sağlar, çünkü ikisinin ortak olduğu bir *korbandır*.

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amoraim

Faaliyetlerinden

Rav Sura şehrine yerleşti ve buranın manevi açıdan ıssız olduğunu görerek şehirde büyük bir *yeşiva* kurdu. Kısa süre içinde *yeşivada* binlerce *talmid haham* öğrenim görmeye başladı. Rav bu amaçla çok güzel ve görkemli bir *bet midraş* inşa etmişti. Öğrencileri onun *bet midraşını* “*Bet Rabenu ŞebeBavel*” (Babil’deki hocamızın okulu) olarak adlandırırlardı. Bir öğrencisi, Rabi Elazar ben Pedat ise buradan “*Mikdaş Meat*” (küçük mabet) ismiyle bahsedirdi. Rav geçimini ticaretle sağlamaktaydı; hatta bundan zengin bile olmuştu ve *yeşivanın* tüm masraflarını kendi başına karşılıyordu.

Rav ve Şemuel’in döneminde, “*Yarhe Kala*” (gelin ayları) adı verilen kutsal bir gelenek başlatılmıştı. *Yeşiva* mezunları ve yıl boyunca geçimleri için çalışan aile reisleri, yıl içinde iki ayda – Adar ve Elul aylarında – *yeşivada* bir araya gelmekte ve yoğun bir Tora öğrenimiyle meşgul olmaktadır.

Rav, Yisrael halkı içinde kutsiyet sınırlamalarının takviyesi için birçok kanun koymuştur. Tora öğrenenlerin onuruna çok önem verir ve her *talmid hahama* saygı gösterme

konusunda titiz davranırdı. Hayatı boyunca Tora’sız dört *ama* yürümemiş, kutsiyet harici konularda konuşmamıştır. Orijinal öğretileri ve partneri Şemuel ile arasındaki tartışma ve görüş ayrılıkları Talmud’un her yerinde geçer, *Gemara*’daki fikir teatilerinde önemli bir yer tutar ve “*Avayot DeRav UŞmuel*” (Rav ile Şemuel’in tartışmaları) terimiyle anılır.

Rav, “*Sifre*” ve “*Sifra*” adlı “*midraş alaha*” kitaplarını derlemiştir. Güzel bir sesi vardı ve her zaman cemaatin önünde *hazan* olarak dua ederdi. Rav ayrıca, yıllık takvim döngüsünde Yisrael halkına günümüze kadar eşlik eden bazı önemli duaları da oluşturmuştur: “*Şabat mevarehim*”de (Roş Hodeş’in ilan edildiği Şabat) Roş Hodeş ilanı için söylenen dua, Şabat çıkışına rastlayan *Yom Tov*’da *arvit amidasında* söylenen “*Vatodienü*” parçası, *Yamim Noraim*’de *amidada* söylenen bazı parçalar (“*Uvhen Ten Pahdeha*”, “*Ata Zoher*”, “*Ze Ayom Tehilat Maaseha*”, “*Ata Yodea Raze Olam*”); *Aşer Yatsar berahasının* metni, yağmur duası ve Pesah Agadası’ndaki “*Mitehila Ovede Avoda Zara Ayu Avotenu*” paragrafı Rav tarafından kompozite edilmiştir.

Rav

“**Korban Tsibur**”: “Toplumsal *korban*” anlamına gelen bu terim, Tora’nın, belirlemiş olduğu bazı sabit vakitlerde veya belli başlı durumlarda tüm Yisrael halkı adına getirilmesini emrettiği *korban* türlerini belirtir. Örneğin her gün bir kez sabah bir kez de öğleden sonra gerçekleştirilen *Tamid-korbanı* böyle bir *korbandır*. Bunun gibi, Şabat, Roş Hodeş ve bayramlarda *Tamid-korbanı*na ek olarak getirilen *Musaf-korbanları* da birer *Korban Tsibur*’dur.

Günahların onarımı amacıyla getirilen toplumsal *korbanlar*, tüm Bene-Yisrael’in günahları için kefareti sağlar.

Kodeş Akodaşim’in Girişindeki Parohet

Yaprak

51

Bet-Amikdaş’ın merkezi binasının içindeki büyük salona *Ehal* adı verilir. *Ehal*’in bir başka adı da *Kodeş*, yani “kutsal”dır. Bu salonda *menora*, altın *mizbeah* ve özel ekmeklerin konduğu altın *masa (şulhan)* yer alır. *Ehal*’in devamında ise dünyanın en kutsal yeri olan *Kodeş Akodaşim* (kutsalların kutsalı) bulunur. *Aron Aberit* buradadır.

Tora’da, *Kodeş* ile *Kodeş Akodaşim* arasına, ikisini birbirinden ayıracak bir duvar veya paravan konması gerektiği söylenmektedir. Ve gerçekten de I. Bet-Amikdaş’ta, *Ehal* ile *Kodeş Akodaşim* arasına bir *ama* (yaklaşık yarım metre) kalınlığında bir duvar inşa edilmişti.

II. Bet-Amikdaş’ta ise buraya bir duvar inşa edilmemiş, *Kodeş* ile *Kodeş Akodaşim* arasına *Parohet* adı verilen büyük bir perde asılmıştır (ayrıca bkz. sayfa 30). Neden bu kez de bir duvar inşa edilmediğini biliyor musunuz? Çünkü I. Bet-Amikdaş sadece 20 *ama* (yaklaşık 10 metre) yükseklikteydi. II. Bet-Amikdaş’ın yüksekliği ise **yüz** *amaydı* (yaklaşık 50 metre; yani yirmi katlı bir bina yüksekliğinde). Bu kadar büyük ve yüksek bir duvarı sağlam bir şekilde inşa edebilmek için, duvarın taban kısmının çok geniş olması gerekir; sadece bir *ama* eninde bir taban yeterli değildir. Bu nedenle duvar inşa etmeyip, yerine *Parohet* asmışlardır.

Koen Gadol’un Zilleri

Yaprak

52

Koen Gadol sekiz giysi giyerdi. Bunlardan birinin adı “*meil*”di. Entariye benzer şekle sahip bir üstlük olan *meil*’in eteklerinde çan şeklinde küçük ziller bulunmaktaydı. Koen Gadol yürüdüğü zaman bu ziller ses çıkarırdı. Pasukta söylendiği gibi: “*Tanrı’nın Huzuruna, Kodeş’e geldiğinde ve [buradan] çıktığında [üstlüğü’n] sesi duyulacak*” (Şemot 28:35). Başka bir deyişle, Koen yürüdüğü zaman zillerin sesi duyulmaktaydı.

Zil seslerinin duyulması neden gerekiyordu?

Çünkü bir kralın huzuruna geldiği zaman salona öylesine girilmez; izin almak gerekir, zira kralın onuru söz konusudur. Ve bu, etten kemikten bir kral için doğruysa, Kutsal ve Mübarek Tanrı’yı da haydi haydi onurlandırmak gerekir. Bu nedenle Tora Koen Gadol’un üstlüğü olan *meil*’in eteklerine ziller takılmasını söylemiştir; bu şekilde, bir anlamda Koen Gadol, içeriye geldiğini haber veriyor gibidir.

Diğer yandan, Yom Akipurim’deki ibadetin bazı aşamalarında Koen Gadol “*bigde lavan*” (beyaz giysiler) adı verilen yalnızca dört giysi giyerdi. *Meil* bunlardan biri değildi ve dolayısıyla ziller de yoktu. Neden biliyor musunuz? Rabenu Hananel bunu şöyle açıklar: Yom Akipurim’de Yisrael halkı Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın özel sevgisine nail olur ve bu sevgi sayesinde Kral, Yisrael halkının elçisi olan Koen Gadol’a, önceden haber vermeden bile içeri girme izni vermiştir.

Dil, Sahibini Anlatır

Üç Koen, *lehem apanimi* (Bet-Amikdaş’taki altın masanın üzerine konan özel ekmekler) kutsiyet ve saflık içinde dağıttılar. Bet-Amikdaş’ta böyle yaparlardı: O hafta görev yapan *mişmara* (vardiya grubu; bkz. sayfa 40) mensup Koenler, *lehem apanimi* aralarında eşit olarak paylaşırlardı. Her Koen’e çok küçük, bakla tanesi kadar

bir pay düşerdi, ama bu ufacık parça bile çok kıymetli ve önemliydi; zira *lehem apanimden* bir parçaydı!

Koenler aralarında sohbet ediyorlardı. Biri “Payıma ne de büyük bir ayrıcalık düştü! Kutsal *lehem apanimden*, bakla tanesi kadar bir parça aldım!” dedi.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
63’te

Gerı Doğru Üç Adım

Yaprak

53

Bu yaprakta öğrendiğimiz *Gemara*'da, Yom Akipurim'de Koen Gadol'un, *Kodeş Akodaşim*'in içinde *ketoret* tıttırme işlemini tamamladıktan sonra, dışarı çıkmadan önce yüzü öne dönük bir halde geri geri gittiği aktarılmaktadır. Neden? Çünkü *Kodeş Akodaşim*'in içinde *Aron Aberit* yer alır; içinde de On Emir levhaları vardır. Dolayısıyla normal bir şekilde

dışarı çıkmak ve *Aron Aberit*'e sırt çevirmek yakışık almaz. Bu nedenle Koen Gadol, yüzü *Aron Aberit*'e dönük olmak üzere geri geri giderek dışarı çıkardı.

Gemara'da, *Amida* duası ile ilgili olarak buna benzer bir *alaha* öğrenmekteyiz.

Amida duasını tamamladığımızda, geri doğru üç adım atar ve bir büyüğünün huzurundan ayrılan bir kişi gibi başımızı eğiz. Neden böyle yaparız? Çünkü dua sırasında Kral ile konuşmuşuzdur! Kutsal ve Mübarek Tanrı söz konusu olduğunda birden bire öylesine dönüp gitmek olmaz. Böyle bir hareket, saygı kurallarına aykırıdır. Dolayısıyla geri doğru üç adım atarız ve selam verme amacıyla başımızı eğiz (Ritba).

Even A-Şetiya

Yaprak

54

Bu yaprakta “*Even A-Şetiya*”yı öğreniyoruz.

Kodeş Akodaşim'in içinde, zeminden yukarı doğru çıkıntı oluşturan bir taş vardı.

Bu taş, ilk peygamberler döneminde Peygamber Şemuel ve Yisrael halkının kralı David tarafından bulunmuştu ve ikisi bu taşa “*Even A-Şetiya*” adını vermişlerdi. “*Şetiya*” sözcüğü “temel” anlamına gelir. Yani “*Even A-Şetiya*”, “temel taşı” demektir. Neden temel? Çünkü dünya bu taştan yaratılmıştır. *Even A-Şetiya*, dünyanın temelidir.

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amoraim

Vefatı

Rav yaklaşık 85 yaşında, doğduğu şehir olan, Babil'deki Kafri kentinde vefat etmiştir. Arkadaşı Şemuel onun vefatını duyunca, kederden 12 giysisini yırtmış, Rabi Yitshak ise Babil'deki tüm Yahudiler için, vefattan itibaren bir yıl boyunca yas ilan etmiştir.

Rav, arkasında büyük bir Tora otoritesi olan bir oğul bırakmıştır: Rabi Hiya. Onun bu ismi, Rav'ın amcası ve hocası olan Rabi Hiya Raba'nın adından gelmekteydi. Rav, diğer oğluna ise, kendi babasının

ismi olan Ayvo adını vermişti. Bunların dışında Rav'ın üç de kızı olmuştur. Biri, öğrencisi Rav Hanan bar Rava ile evlenmiştir. İkincisi, Ayvo ve Hizkiya adlı hahamların annesidir. Üçüncüsü ise kendi nesillerinin büyüklerinden olan Rabana Ukva ve Rabana Nehemya'nın annesidir. Rav ardında çok sayıda öğrenci bırakmış, bu öğrencileri kendi aralarında inanılmaz bir kardeşlik ilişkisini muhafaza etmişler ve her fırsatta, hocaları Rav'ın söz ve öğretilerini dile getirmişlerdir.

Rav

Even A-Şetiya bugün nerededir?

Bundan dört yüz elli yıl kadar önce yaşamış olan Rabi David ben Şelomo ibn Zimra, kitabında (*ŞuT Radvaz* 2:691), Tapınak Dağı'na inşa edilmiş olan kubbeli yapının tam olarak *Even A-Şetiya*'nın üzerine inşa edildiğini yazmaktadır! Başka bir deyişle, altın kaplamalı kubbeye sahip olan bu yapı tam olarak *Kodeş Akodaşim*'in üzerinde yer almaktadır.

“Ahat. Ahat veAhat. Ahat UŞtayim...”

Yaprak

55

Yom Akipurim'deki duaları *mahzordan* (bayram dua kitabı) takip eden herkes “*Seder A-Avoda*”yı bilir.

Yom Akipurim'de *Musaf* duası içinde okuduğumuz *Seder A-Avoda*'da, Koen Gadol'un Bet-Amikdaş'ta gerçekleştirdiği özel ibadetin düzeni anlatılmaktadır. Koen Gadol'un gerçekleştirdiği ibadet işlemlerinden biri de *korbanların kanını, Aron Aberit*'in üstündeki altın kaplamalı kapak olan *kaporete* doğru parmağıyla serpmektir.

Dikkat ederseniz, *Seder A-Avoda*'nın birkaç yerinde hep birlikte şu sözleri söylemekteyiz: “*Ahat. Ahat veAhat, Ahat uŞtayim, Ahat veŞaloş, Ahat veArba, Ahat veHameş, Ahat vaŞeş, Ahat vaŞeva.*” Yani: “Bir. Bir ve Bir, Bir ve İki, Bir ve Üç, Bir ve Dört, Bir ve Beş, Bir ve Altı, Bir ve Yedi.” Bu yazımızda bu sözlerin ne anlama geldiğini öğreneceğiz.

Koen Gadol'un işaret parmağıyla yaptığı bu serpme işlemini bir kez yukarı yedi kez de aşağı doğru yapması gerekmektedir. Bunları yaparken şaşırılmamak için her serpme hareketini saymaktaydı. Böylece “*Ahat – Bir*” diyerek yukarı doğru ilk serpme işlemini tamamlardı.

Ardından “*Ahat veAhat – Bir ve Bir*” diyerek aşağı doğru ilk serpmesini yapardı. “Bir ve Bir” ne demektir? Koen Gadol bunu söyleyerek “Bir kez yukarı serpmiştim; şimdi aşağı doğru ilk serpme işlemini yapmam gerekiyor” diye kendisine hatırlatmaktaydı. Daha sonra “*Ahat uŞtayim – Bir ve İki*” derdi. Yani: “Bir kez yukarı serpmiştim; şimdi aşağı doğru ikinci serpme işlemini yapmam gerekiyor.” Koen Gadol bu şekilde ilerleyip en son “*Ahat vaŞeva – Bir ve Yedi*” derdi: “Bir kez yukarı serpmiştim; şimdi aşağı doğru yedinci kez serpeceğim.”

Tanrı Daima Bene-Yisrael İle Birliktedir

Yaprak

56

Önceki yaprakta *Gemara*, Koen Gadol'un *korban* kanını nasıl serptiğini açıklamıştı.

Bu *korbanların* biri boğa biri de tekeydi. Koen Gadol bunların kanını *Kodeş Akodaşim*'in içinde serperdi.

Bu yaprakta *Gemara*, Koen Gadol'un bu *korbanların* kanını *Kodeş Akodaşim*'de serpmeyi tamamladıktan sonra, *Kodeş Akodaşim*'den *Ehal*'e geri çıktığını söylemektedir. Koen Gadol burada, *Ehal* ile *Kodeş Akodaşim*'i ayıran *Parohet*'e doğru döner ve içeride yapmış olduğunu tekrar ederek, hem boğanın kanını hem de tekeninkini bu kez *Parohet*'e doğru birer kez yukarı, yedişer kez de aşağı doğru serperdi.

Dil, Sahibini Anlatır (devam)

İkinci Koen söz alarak “Ve ben; her ne kadar bakla tanesi kadar ufak bir parça aldıysam da, bu benim gözümde sanki iri bir zeytin tanesiymiş gibi önem taşıyor” dedi.

Ama üçüncü Koen, *lehem apanim* hakkında pek de hoş ve saygılı bir şekilde

konuşmadı. “*Lehem apanimden* o kadar küçük bir parça aldım ki, bu bana bir kertenkelenin kuyruğu gibi görünüyor!” dedi.

Üçüncü Koen'in bu sözleri, saf ve temiz arkadaşlarının ağızına gitmişti.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
67'de

Bu yaprakta *Gemara* ayrıca bir keresinde kötü bir adamın kutsal *Tanna* Rabi Hanina'yı üzme istediğini anlatmaktadır. Adam Rabi Hanina'ya, Yisrael halkı günah işlediği ve Bet-Amikdaş artık yıkıldığı için, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın artık Yisrael halkının yanında olmadığını söylemişti.

Ama Rabi Hanina ona şöyle cevap verdi: "Büyük bir yanlış içindesin. Kutsal Tora'mız '[Tanrı] *tumaları* içinde [bile] onlarla barınır' (Vayikra 16:16) demektedir. Başka bir deyişle Kutsal ve Mübarek Tanrı, Yisrael halkı *tame* iken, yani günahkâr oldukları zaman bile onların yanındadır. Tanrı Yisrael halkını asla terk etmez.

Bet-Amikdaş'ın Roma'ya Götürülen *Paroheti*

Yaprak

57

Bir dönemde kötü yürekli Romalılar, Yahudilerin Şabat'ı gözetmelerini ve *Berit Mila mitsvasını* yerine getirmelerini yasaklamışlardı. Rabi Şimon bar Yohay ve Rabi Elazar ben Rabi Yose, Roma İmparatoru'ndan bu kararı iptal etmesini istemek üzere Roma'ya gittiler.

Kutsal ve Mübarek Tanrı bir mucize yaptı ve imparatorun kızı birden bire delirdi ve çılgınlık atmaya başladı: "Hemen buraya Rabi Şimon bar Yohay'ı getirin!" Rabi Şimon bar Yohay oraya ulaştığı zaman imparator onu, kızını tedavi etmesi için görevlendirdi ve gerçekten de Rabi Şimon bar Yohay, prensesi iyileştirdi. İmparator çok sevinmişti. Onlara "Sarayıma girip canınız ne isterse almanıza izin veriyorum" dedi. *Tannalar* saraya girdiler ve Yahudilere karşı çıkarılan ağır kararların yazılı olduğu fermanı bulunca onu küçük parçalar halinde yırttılar! (*Meila* 17b).

Gemara, *Tannalar* imparatorun sarayında oldukları sırada, Rabi Elazar ben Rabi Yose'nin müthiş bir şey gördüğünü anlatmaktadır: *Kodeş Akodaşim*'in girişindeki *Parohet* oradaydı!

Parohet imparatorun sarayına nasıl gelmişti? Çünkü günümüzden yaklaşık 1950 yıl önce Tişa BeAv'da II. Bet-Amikdaş'ı yıkmış olan kötü yürekli Roma İmparatoru Titus, Bet-Amikdaş'a ait eşyaları yanında getirmiş ve bunların arasında yer alan *Parohet*'i de imparatorluk sarayına saklamıştı.

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amora'im

Hayatından Kesitler

Babil'deki ilk *Amoraim* neslinde yaşamış ünlü *Amora* Şemuel, *Amora* Rav'ın dostu ve partneriydi. Babil'deki Neardea'da bulunan *yeşivanın* başkanlığını yürütmekteydi.

Şemuel Babil'de, Neardea hahamlarından Aba bar Aba'nın oğlu olarak dünyaya geldi. Henüz küçük yaşta bilgeliliği ve ender görülen hafızasıyla fark edilmişti. Çocukluğunda babası ona Tora'yı derinlemesine öğretmiş, *alaha* teatileri ile zekâsını keskinleştirmiş ve onunla birlikte gerçekleştirdiği

öğrenimden büyük keyif almıştı. Şemuel ayrıca, Neardea'da *dayan* (yargıç) ve *darşan* (vaiz) olarak görev yapan Levi bar Sisi'nin yanında da öğrenim gördü.

Büyüdüğünde babası onu Rabi Yeuda'nın Netsivin'deki *bet midraşında* Tora öğrenmeye gönderdi.

Daha sonraları, Şemuel Erets-Yisrael'e çıktı ve Rabi Yeuda A-Nasi'nin Tsipori'deki *yeşivasında* öğrenim gördü. Rabi'ye çok yakındı; hatta onun *bet dinine* üye olarak da atanmıştı.

Şemuel

Yam Şel Şelomo

Yaprak

58

Bene-Yisrael'in Sinay Çölü'ndeyken yaptıkları Mişkan'daki eşyalardan biri de bakırdan yapılmış olan *kiyor* adlı su haznesiydi. Koenler Mişkan'daki ibadet görevlerine başlamadan önce ellerini ve ayaklarını buradaki suyla yıkarlardı.

Gemara'da, Kral Şelomo'nun, I. Bet-Amikdaş'ı inşa ettiği zaman, bakırdan devasa bir su haznesi yapıp içine bol miktarda su doldurduğunu öğrenmekteyiz.

Bu hazne o kadar büyüktü ki, Koenler, sanki *mikveye* dalar gibi bunun içine dalmaktaydılar! Büyüklüğü nedeniyle bu hazneye “*Yam Şel Şelomo*”, yani “Şelomo'nun Denizi” adını vermişlerdi.

Yam Şel Şelomo 5 ama (yaklaşık 2,5 metre; bir apartman katı) yüksekliğindeydi ve genişliği de 10 *amaydı* (yaklaşık 5 metre). İçine bir gül şekli kazınmış olan “deniz”, birer boğa şekline sokulmuş devasa bakır parçalarının üzerine yerleştirilmişti.

Divre Ayamim kitabında (I 4:6), buna ek olarak, Kral Şelomo'nun el ve ayakları yıkama işleminde kullanılmak üzere on tane bakır *kiyor* daha yaptığı söylenmektedir. Şelomo bunları, Moşe Rabenu'nun yapmış olduğu *kiyorun* yanına yerleştirmiştir.

Korbanların Dışarı Akan Kanları

Yaprak

59

Bet-Amikdaş'ta *korbanlar* kesilmekte, çıkan kanla da *Mizbeah*'ta bazı işlemler yapılmaktaydı. Yom Akipurim'de gerçekleştirilen özel *korbanların* kan işlemleri ise *Kodeş Akodaşim*'in içinde yapılırdı.

Korbanların kanı “*keli şaret*” adı verilen özel kapların içine doldurulurdu. Ama görevli Koen, *Mizbeah*'taki işlemlerde hayvanın tüm kanını kullanıyor değildi; sadece az miktarda kan kullanırdı. Öyleyse artan kanı ne yaparlardı?

Gemara, görevli Koen'in bu kanı “*Mizbeah*'ın kaidesine” döktüğünü söylemektedir.

“*Mizbeah*'ın kaidesi”, *Mizbeah*'ın toprağa bitişik olan alt kısmıdır. Burada, kanın dışarı akmasına yarayan bir delik vardı ve bu delikten çıkan kanlar Kidron Irmağı'na karışırdı.

Gemara, Kidron Irmağı'nın yanında çok sayıda tarla olduğunu ve tarla sahiplerinin ırmakta bulunan kandan çok memnun olduklarını anlatmaktadır. Bunun sebebi, kanın, toprak için iyi olmasıdır. Gübre görevi görerek, kaliteli meyvelerin yetişmesini sağlar. Tarla sahipleri bu kanı o kadar istemekteydiler ki, onun tarlalarını gübrelemek üzere kendilerine verilmesi için Bet-Amikdaş'ın mali işler sorumlusuna para öderlerdi.

Egla Arufa

Yaprak

60

Bu yaprakta, kendilerinden faydalanmanın ebediyen yasak olduğu bazı şeylerden bahsedilmektedir.

Bunlardan biri de “*Egla Arufa*”dır. Yani “boynu vurulan düve”.

Nedir “*Egla Arufa*”?

Tora, iki şehir arasındaki boş alanda öldürülmüş bir insan bulunduğu ve bu cinayeti kimin işlediği bilinmediği takdirde, olay yerinden sorumlu büyük *bet dinin* ileri gelenlerinin çıkıp hangi şehrin olay yerine daha yakın olduğunu ölçmeleri gerektiğini söylemektedir.

Bu ölçümün ardından bir düve getirilip boynu oradaki bir ırmağın kıyısında ensesinden vurulur ve daha sonra düve orada gömülür.

Böyle bir düveden, gömülmesinden sonra bile, ebediyen faydalanılamaz.

Gemara'nın faydalanmanın ebediyen yasak olduğunu söylediği bir başka şey de, Koen Gadol'un beyaz giysileridir. Önce de belirtildiği gibi Yom Akipurim'de Koen Gadol, gerçekleştirdiği ibadetin belli başlı kısımlarında “*bigde lavan*” adı verilen beyaz giysiler giyerdi. Yom Akipurim'in bitiminde bu giysiler gömülür ve bir daha hiçbir zaman kullanılmazdı! Hahamların görüşü bu şekildedir.

Saçı Olmayan Nazir

Yaprak

61

Nazir hakkındaki kuralları birçoğumuz bilmekteyiz.

Nazir olmayı üstlenen bir kişi, “ben *nazirim*” der ve o andan itibaren üç şey onun için yasak hale gelir: **a.** Üzüm yemesi ve şarap içmesi yasaktır. **b.** Bir ölü nedeniyle *tame* olması yasaktır. **c.** Saç ve sakal tıraşı olması yasaktır.

Nazirlik dönemi sona erdikten sonra iki şey yapması gerekecektir: **a.** Bet-Amikdaş’a bazı *korbanlar* getirmek. **b.** Saçlarını ustura ile tıraş etmek.

Ne dersiniz? Ya bir *nazir* kelse ve başında tek bir saç teli bile yoksa? İkinci *mitsvayı* nasıl yerine getirecektir?

Gemara’da bu konuda *Tannalar* arasında bir görüş ayrılığı olduğunu öğrenmekteyiz. Bet İllel’e göre gerçekten de bu *nazir*, ikinci *mitsvayı* kaybedecektir. Yapacak bir şey yoktur. Ama Bet Şamay böyle bir *nazirin* de, hiç saçı olmamasına rağmen başından ustura geçirmesi gerektiği ve bu şekilde *mitsvayı* yerine getirmiş olacağı görüşündedir. Rabi Pedat konuyu bu şekilde açıklamaktadır.

Kim Kimdir?

Babil’deki Birinci Nesil Amoraîm

Neardea Yeşivasında

Şemuel doğduğu ülke olan Babil’e döndü ve arkadaşı *Amora* Karna ile birlikte, doğdukları şehir Neardea’da *dayan* (yargıç) olarak göreve atandılar.

O dönemde Neardea *yeşivası* Babil’deki tek *yeşivaydı* ve Babil’in tüm hahamları orada öğrenim görmektedir. *Roş yeşiva*, Rav Şila’ydı. Rav Şila’nın vefatından sonra, o dönemde Babil’de ünlenmiş olan *Amora* Rav, Şemuel’e olan saygısı nedeniyle *roş yeşiva* olarak atanmayı kabul etmedi. Rav bunun yerine Neardea’dan ayrılıp Sura’da başka bir *yeşiva* açtı. Neardea’daki *yeşivanın* başına

ise Şemuel geçti.

Sura ile Neardea arasındaki uzun mesafeye rağmen Rav ile Şemuel arasındaki kuvvetli dostluk devam etti. İkisi sık sık bir araya gelip birlikte *alaha* konularında tartışırlardı.

Babil Talmudunda ele alınan konuların birçoğu, Rav ve Şemuel’in başkanlığındaki bu iki *yeşivada* gerçekleştirilmiş olan öğrenimi temel alır. Önce de belirtildiği gibi bu öğrenimler *Gemara*’daki fikir teatilerinin önemli bir kısmını oluşturur ve “*Avayot DeRav UŞmuel*” (Rav ile Şemuel’in tartışmaları) olarak adlandırılır.

Şemuel

MASEHET YOMA
PEREK 6:
ŞENE SEİRE

Aynı Görünen İki Teke

Yaprak
62

Yom Akipurim’de Bet-Amikdaş’a iki teke getirilip aralarında kura çekildi. Hangisinin güne özel *Hatat-korbanı* olacağı, hangisininse Azazel’e gönderileceği konusunu bu kura belirlerdi (yaprak 39’da öğrettiğimiz gibi).

Mişna öylesine iki tekenin getirilmediğini vurgulamaktadır. Söz konusu iki tekenin neye göre seçileceğine dair çok özel *alahalar* vardır.

Her şeyden önce iki teke birbirine çok benziyor olmalıdır! Örneğin ikisi de beyaz veya ikisi de siyah renkte olmalıdır. İkisinin aynı boyda olması gerekir; birinin uzun diğerinin kısa boylu olması kurala aykırıdır. İki tekenin fiyatları da eşit olmalıdır ve ikisinin bir kerede, birlikte satın alınması yönünde bir *mitsva* vardır. Yani tekelerden biri bir gün, diğeri de başka bir gün satın alınmamalıdır.

Mişna, olur da tekelerden biri Yom Akipurim’de aniden ölürse ve ona tıpatıp benzeyen başka bir teke bulunamıyorsa bunun büyük bir sorun olmadığını, başka bir tekenin de alınabileceğini söylemektedir. Neden? Çünkü tekelerin birbirine çok benzemesi konusundaki *alahalar* yalnızca “*lehathila*”dır – “uygulama öncesinde” dikkat edilmesi gereken kurallardır; yani esas olarak bu *alahalar* göre davranmak gerekir. Ama bu şartlar herhangi bir nedenle yerine getirilememişse, tekeler geçersiz değildir.

Dil, Sahibini Anlatır (devam)

Koenliğin onur ve görkemine nail olmuş bir Koen’in, ağzından böyle nahoş sözler çıkarması, Yisrael halkı için bu kadar kutsal ve kıymetli olan bir şeyi tanımlamak için *tame* hayvanların ismini anması onları incitmişti.

Koenler bu arkadaşları hakkında araştırma yapmaya karar verdiler. Belki de “*kaşer*” bir Koen (yani Koen olmaya uygun bir kişi) değildi; zira *kaşer* bir Koen,

konuşma ve davranış şekli konusunda son derece dikkatli ve titiz olurdu.

Gidip araştırdılar ve gerçekten de, tıpkı düşündükleri gibi, bu adamın Koenliğe uygun olmadığını öğrendiler.

Adam, konuşurken temiz lisan kullanımına dikkat etmeyerek kendisini ele vermiş ve Bet-Amikdaş’taki kutsal ibadeti artık gerçekleştirememesine kendi başına sebep olmuştu (*Pesahim* 3b).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Ehal'in Kapılarını Neden Açmaları Gerekliyordu?

Yaprak

63

Bet-Amikdaş'taki *korban*ları, *menora*, *şulhan lehem apanim* (özel ekmeklerin bulunduğu altın masa) ve *mizbah a-zaavın* (altın *mizbeah*) bulunduğu *Ehal*'de değil, *Azara*'da (Bet-Amikdaş'ın iç avlusu) keserlerdi.

Hahamlarımızın bir pasuktan öğrendikleri çok önemli bir *alaha* vardır. Tora, bir *korban*ın kesimiyle ilgili olarak şöyle demektedir: “Onu Buluşma Çadırı'nın **girişi** (İbranice **Petah**) civarında keser” (Vayikra 3:2). Hahamlarımız buradaki “*Petah*” sözcüğünün “*Patuah* – Açık” ile olan bağlantısı üzerinde dururlar ve buradan, *korban*lar kesilirken *Ehal*'in kapısının açık olması gerektiğini öğrenirler: [Mişkan'ı belirten Buluşma Çadırı'nın Bet-Amikdaş'taki karşılığı *Ehal*'dir.]

Bu nedenle, eğer bir *korban*ı *Ehal*'in kapıları kapalıyken kestilerse – *korban*, “*pasul*”dur (geçersiz).

Bu yaprakta öğrendiğimiz bir başka husus da “*Şehute Huts*”, yani “dışarıda kesilenler” konusudur.

“*Şehute Huts*” terimi, Bet-Amikdaş'ın dışında kesilen *korban*ları belirtir. *Korban*lar yalnız ve yalnız Bet-Amikdaş sınırları içinde kesilmelidir. Bet-Amikdaş'ın dışında kesilen *korban*lar, yani “*Şehute Huts*” – *pasul*dur!

“Onu ve Yavrusunu”

Yaprak

64

Gelin Vayikra kitabında yer alan şu pasuğu birlikte okuyalım: “*İster boğa [cinsinden] isterse de küçükbaş [olsun,] onu ve yavrusunu aynı günde kesmeyin*” (Vayikra 22:28).

Tora bu pasukta bir hayvanı ve yavrusunu aynı günde kesmeyi yasaklamaktadır.

Sefer A-Hinuh'un yazarı şu açıklamayı yapar (*mitsva* 294): Kutsal ve Mübarek Tanrı insanlara hayvan kesme izni vermiştir; ama buna rağmen Tanrı bize merhamet niteliğini öğretmek istemiştir. Bunu, bir hayvanı ve yavrusunu aynı gün içinde kesme yasağından öğrenmekteyiz.

Şimdi gelin ilginç bir noktaya dikkat edelim.

Eğer bir kişi bir hayvan kestiyse, aynı gün içinde başka kaç hayvanı kesmesi yasaktır?

Dikkat edin! Bu kişinin o gün iki hayvanı daha kesmesi yasaktır! Bunlardan biri, kesmiş olduğu hayvanın yavrusudur. Diğeri ise kesmiş olduğu hayvanın annesidir. Çünkü aynı gün içinde bir hayvanı ve yavrusunu kesmek yasaktır.

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amora'im

Bilgeliği

Amora Şemuel, nadir görülen bilgeliği ve Tora öğrenimindeki muazzam gayretkeşliği nedeniyle kendisine yakıştırılan bazı sıfat ve unvanlarla bilinir. *Amora* Levi onu krallık ifade eden “*Aryoh*” sözcüğüyle anardı. Şemuel'e verilen bir sıfat da “*Şakud*”du. Bu sözcük “*Lişkod* – Çabalamak, Didinmek” ile bağlantılıdır ve Şemuel'in hem öğreniminde gösterdiği çalışkanlığı hem de söylediği her şeyi doğru bir şekilde söyleme konusundaki titizliğini ima etmeyi amaçlar.

Şemuel'in parasal kanunlardaki uzmanlığı, bu konularda Rav'la görüş ayrılığına düştüğü her örnekte, *alahanın* Şemuel'in görüşüne göre belirlenmesini sağlamıştır.

Tora ve *agada* (kanuni olmayan öğretiler) konularındaki müthiş büyüklüğünün yanında Şemuel geniş bir yelpazeyi kapsayan bilgileriyle

öne çıkardı. Şemuel gökbilim alanında ve özellikle de ay takviminin belirlenmesi ve bir yılın artık yıl olmasına karar verilmesi konularında uzmandı. “Göklerin yolları benim için [şehrim] Neardea'nın yolları kadar belirgindir” demişti. Şemuel ayrıca tıp alanındaki bilgisiyle de ünlü olup uzman bir doktordu. Şemuel, Tora öğrenmek üzere yanına gitmiş olduğu dönemde hastalanmış olan Rabi Yeuda A-Nasi'yi tedavi etmişti. Aynı şekilde Rav da Neardea'da olduğu dönemde Şemuel tarafından tedavi edilmiştir.

Dostu *Amora* Rav, Şemuel'in her alanda bilge olup, kendisinden hiçbir sırrın saklı kalmadığını vurgulamak için, “Ve hiçbir gizem senden saklı değildir” (Daniyel 4:6) pasuğunu onun için kullanırdı.

Şemuel

Kaçan İki Teke

Yaprak

65

Bu yaprakta ilginç bir durumu öğreniyoruz.

Yom Akipurim'de Bet-Amikdaş'ta iki teke alınır ve aralarında, hangisinin *Hatat-korbanı* olacağını ve hangisinin *Azazel'e* götürüleceğini belirleyen bir kura çekilirdi.

Bir düşünün; diyelim ki, kuradan sonra tekeler birden bire ürüyorlar, koşmaya başlayıp hızla Bet-Amikdaş'ın dışına kaçıyorlar. İnsanlar bu tekeleri yakalamak için arkalarından koşmaya çalışsalar da, tekeler Tapınak Tepesi'nin ardında kayboluyorlar ve onları bulma olanağı yok.

Ne yapacağız? Tabii ki iki yeni teke getireceğiz.

Biz de bunu yapıyoruz. Ve işte; Tapınak Tepesinin eteklerinde yürümekte olan bir Yahudi tekelerin çıkardığı sesleri duyuyor. Dikkatle bakıyor ve bunların Bet-Amikdaş'tan kaçmış olan iki teke olduğunu anlıyor. Hemen onları yakalayıp Bet-Amikdaş'a getiriyor.

Bu tekeleri *korban* olarak kullanmak artık mümkün değil, çünkü bu amaçla başka iki teke kullanıldı bile.

Öyleyse bu tekelerle ne yapacağız?

Rabi Şimon şöyle der: Bu tekeler *korban* olarak kullanılmalarına engel teşkil edecek bir kusur edinene kadar serbest bırakılır. Ardından tekeler satılır ve satıştan elde edilen parayla da belli başlı *korban*larda kullanılmak üzere başka hayvanlar satın alınır.

Tekeyi Azazel'e Götüren Adam

Yaprak

66

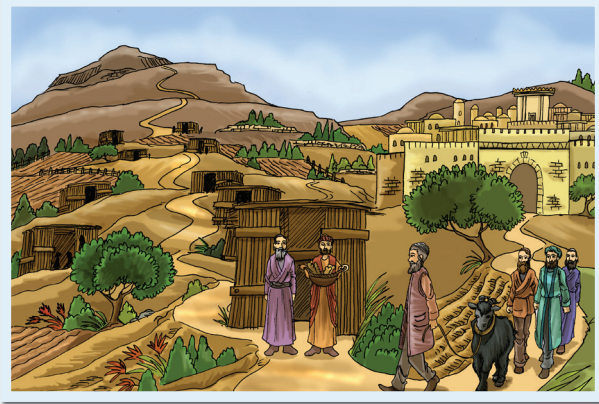
Yom Akipurim'de Koen Gadol, *Azazel'e* götürülecek olan tekenin başının üzerine iki elini tüm gücüyle yaslar ve Bene-Yisrael'in tüm günahları için *viduy* (itiraf) sözleri söylerdi.

Bunun ardından Koen Gadol tekeyi, kutsal Tora'nın emrettiği üzere onu çöle götürüp *Azazel'e* atmak üzere Yom Akipurim arifesinde özel olarak tayin edilmiş bir adamın eline teslim ederdi.

Tekenin atıldığı yüksek uçurumla Bet-Amikdaş arasındaki mesafe uzundu. Görevli adam tekeyle kaç saat yürüdü biliyor musunuz? Yaklaşık üç buçuk saat! Tüm bu yolu görevli tek başına yürümezdi; ona eşlik eden başkaları da vardı.

Kimdi bu refakatçiler? Yom Akipurim'den önce yol boyunca on çardak kurulurdu. Yom Akipurim'de bu çardaklarda bazı kişiler bulunurdu. Görevli adam Yeruşalayim'den çıktığında, ilk çardağa kadar kendisine şehrin ileri gelenleri eşlik ederdi. İlk çardağa geldiğinde, oradaki kişiler görevliye katılıp ikinci çardağa kadar onunla giderlerdi. İkinci çardağa eriştiği zaman da, orada bulunanlar görevliye üçüncü çardağa gelene kadar refakat ederlerdi ve yolun devamında da aynı şekilde her çardakta refakatçiler değişirdi.

On çardağı geçtikten sonra görevli *Azazel* uçurumuna ulaşırdı.

Kırmızı Yün Şerit; “Hukim” ve “Mişpatim”

Yaprak

67

Sıradaki satırlarda *Gemara*’dan iki şey öğreneceğiz.**Kırmızı Yün Şerit:** Yom Akipurim sabahı Koen Gadol, *Azazel*’e gönderilen tekenin boynuzlarının arasına kırmızı renkte yün bir şerit bağlardı.*Gemara*, bazı zamanlarda çok büyük bir mucizenin meydana geldiğini anlatmaktadır. Teke *Azazel*’e gönderildiği sırada, bu kırmızı şerit, Bene-Yisrael’in tüm günahlarının affedildiğini simgelercesine beyaza dönüştürdü!**“Hukim” ve “Mişpatim”:** Bu yaprakta ayrıca, “*hukim*” ve “*mişpatim*” olarak adlandırılan farklı *mitsva* kategorileri olduğundan bahsedilmektedir.“*Mişpatim*”, insanın kendi mantığıyla anladığı türden *mitsvalar*dır. Örneğin putlara tapmamak gerektiğini herkes anlar, zira dünyayı Kutsal ve Mübarek Tanrı yaratmıştır. Ayrıca herkes hırsızlığın neden yasak olduğunu anlar; çünkü başkasına ait bir para veya malı almak doğru değildir.“*Hukim*” ise, sebeplerini anlamaya aklımızın yetmediği türden *mitsvalar*dır. Örneğin neden tekeyi *Azazel*’e göndermek gerektiğini anlamak mümkün değildir.*Gemara*, *mitsvaları* anlayıp anlamadığımızı hiç düşünmememiz gerektiğini söylemektedir. Sonuçta *mitsvaları* bize Kutsal ve Mübarek Tanrı emretmiştir ve bize düşen de, onları anlasak da anlamasak da yerine getirmektir.

Kim Kimdir?

Babil’deki Birinci Nesil Amoraim

Tüm Diaspora Yahudilerinin Öğretmeni

Amora Rav’ın vefatından sonra birkaç yıl boyunca onun Sura’daki *yeşivasının* başında duracak kimse bulunamadı. Bu nedenle *yeşivanın* öğrencilerinden birçoğu, *Amora* Şemuel’in başkanlığındaki *Neardea yeşivasına* geçti. Bu öğrencilerin arasında Rav’ın oğlu Rabi Hiya bile vardı. Şemuel o dönemde “*Raban Şel Kol Bene A-Gola*” (tüm Diaspora Yahudilerinin öğretmeni) olarak ünlenmiş, hatta halkın yararına çok sayıda önemli kanuna imza atmıştı ve bunlar arasında özellikle yetim ve dulların mallarını ilgilendirenler öne çıkmaktaydı.

Şemuel, Babil’de hüküm süren

İran kralı “Şevor Malka” ile yakın ilişkilere sahipti ve bu yakınlığını, Babil Yahudilerine iyi yönde etki edecek şekilde kullanabilmekteydi.

Rav’ın vefatından on yıl kadar sonra Şemuel de seksen yaşındayken şehri *Neardea*’da vefat etti ve orada gömüldü.

Şemuel’in oğulları onun sağlığında ölmüşlerdi. Kızlarından ikisinin esir düştüğü anlatılır. Bunlardan, *Ger* (Yahudiliği sonradan kabul eden) Asur adlı kişiyle evlenmiş olan Rahel ünlüdür ve *Amora* Rav Mari bar Rahel, onun oğludur.

Şemuel

MASEHET YOMA
PEREK 7:
BA LO KOEN GADOL

Koen Gadol Tekenin Çöle Ulaştığını Nereden Bilirdi?

Yaprak
68

Tekeyi *Azazel*'e götürmekle görevli kişi uçurumun bulunduğu çöle geldiğinde Koen Gadol'a görevlinin uçuruma geldiği bildirilirdi. Bu haber üzerine Koen Gadol Bet-Amikdaş'taki *Ezrat Naşim*'e ("kadınlar avlusu") çıkar ve Tora'dan Yom Akipurim'le ilgili konuları okurdu.

Bu uçurum Bet-Amikdaş'tan çok uzaktaydı. Öyleyse görevlinin çöle ulaştığını nereden biliyorlardı?

Mişna, Yerusalayim'den çöle olan yol boyunca yüksek taşların üzerinde duran adamlar olduğunu ve bunların her birinin, elinde bayrağı andıran bir mendil tuttuğunu söylemektedir.

En sonda, çölün kenarında duran adam görevlinin tekeyle birlikte çöle ulaştığını gördüğü zaman elindeki mendili yükseğe kaldırırdı.

Ona en yakın olan diğer adam bunu görünce o da elindeki kumaşı kaldırırdı. Bu şekilde bu adamlar birbiri ardına ellerindeki mendilleri kaldırıyorlardı ve en sonunda Yerusalayim'in girişindeki ilk adam da mendilini sallardı. İşte herkes, görevlinin çöle ulaştığını bu şekilde haber alırdı.

Koen Gadol'un Önünde Eğilen Yabancı Kral

Yaprak
69

Bundan uzun yıllar önce Erets-Yisrael'de "*Kuta*" adlı bölgeden gelmiş oldukları için "*Kutiler*" olarak adlandırılan bir halk yaşardı.

Kutiler Yahudileri sevmezlerdi ve Makedonya İmparatoru Büyük İskender'den, Bet-Amikdaş'ı yıkmaları için kendilerine izin vermesini istediler! Büyük İskender bunu kabul etti ve *Kutiler* Bet-Amikdaş'ı yıkmak için hazırlıklara giriştiler.

O dönemde Koen Gadol olan Şimon A-*Tsadik* bunu duyduğu zaman hemen Koenlik giysilerini giydi ve Yisrael'in önemli şahsiyetleri eşliğinde imparatorla konuşmak üzere yola çıktı. Şimon A-*Tsadik* imparatora yaklaştığı zaman imparator onun geldiğini fark etti ve o anda inanılmaz bir şey oldu. Bu yabancı kral Şimon A-*Tsadik*'in önünde eğilmekteydi!

Büyük İskender'e bu davranışının açıklamasını sordular. Neden böyle yapmıştı? İmparator şöyle cevap verdi: "Tüm savaşlarımda Şimon A-*Tsadik*'in görüntüsünü görüyorum ve onun sayesinde zafer kazanıyorum."

Şimon A-*Tsadik* ona "Sayın imparator" dedi. "Biz Bet-Amikdaş'ta sizin savaşlarda muzaffer olmanız için dua ediyoruz. Neden kötü yürekli *Kutiler* onu yıkma izni verdiniz?" İmparator hemen Şimon A-*Tsadik*'in sözünü dinledi; hatta Yahudilere *Kutileri* cezalandırma izni bile verdi.

Koen Gadol'un Ziyafeti

Yaprak
70

Yom Akipurim'de Koen Gadol *Kodeş Akodaşim*'e dört kez girerdi.

Dördüncü girişinin amacı, sabah ilk girişinde *ketoret*i tüttürdükten sonra orada kalmış olan kor küreği (*mahta*) ile *ketoret* kepeçesini oradan almaktır.

Mişna, Koen Gadol'un Bet-Amikdaş'taki ibadet işlemlerinin hepsini tamamladıktan sonra Koenlik giysilerini çıkarıp kendi normal giysilerini giydiğini ve tüm Yisrael halkının ona Bet-Amikdaş'tan evine kadar refakat ettiğini anlatmaktadır.

Bu kutsal günün çıkışında Koen Gadol, Yom Akipurim'deki ibadet görevlerini gerektiği şekilde yapmaya nail olup *Kodeş Akodaşim*'den sağ salım çıkabilmiş olması vesilesiyle, dost ve sevdiklerine büyük bir ziyafet düzenlerdi.

Eğer Koen Gadol, Tanrı korusun, Yom Akipurim *alahalarını* gerektiği şekilde yerine getirmezse, Göklerden ceza görür! Çünkü *Kodeş Akodaşim*'e *alahaya* uygun bir şekilde girmek gerekir.

Bu nedenle Koen Gadol her şeyin gerektiği gibi ve *alahaya* uygun olarak yürütülmüş olması nedeniyle sevinir ve Tanrı'ya şükranlarını sunar.

Urim VeTumim

Yaprak

71

Koen Gadol'un sekiz giysisinden biri de "*Hoşen*"di. *Hoşenin* içinde "*Urim VeTumim*" vardı.

Yisrael halkının önemli bir sorusu olduğunda Koen Gadol sekiz özel giysisini giyer ve kral veya *av bet din* bu soruyu sorduktan sonra cevabı Tanrı'dan alırdı!

Ne tür sorular sorarlardı? Örneğin Bene-Yisrael düşmanlara karşı savaşa çıkmayı düşündükleri zaman, *Urim VeTumim*'e soru sorup Tanrı'dan onay almadıkça savaş açmazlardı.

Yeruşalayim şehrine veya Bet-Amikdaş'taki avlulara fazladan alan eklemek istedikleri zaman da bunu ancak *Urim VeTumim*'e soru sorduktan sonra yaparlardı (*Şevuot* 14a).

Yine, tüm Yisrael'i ilgilendiren önemli sorular olduğunda ve nasıl davranmaları gerektiğinden emin olamadıklarında *Urim VeTumim*'e soru sorulabilirdi (*Tosafot – Gitin* 68a, "*Zil*" konu başlığı). Ama *alaha* konularında *Urim VeTumim*'e soru sormak yasaktı (*Mehilta, Şemot* 22:7).

Tora Tacı

Yaprak

72

Bet-Amikdaş'ta birçok farklı eşya vardı: *menora*, *şulhan lehem apanim* ve diğerleri. Bu eşyalardan üçünün üst kısmında altından bir taç süslemesi vardı: altın *mizbeah*, Aron Aberit ve *şulhan lehem apanim*.

Rabi Yohanan bu taç süslemelerinin, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın Yisrael halkına verdiği üç önemli taca gönderme yaptığını söyler. *Mizbeahın* tacı, Koenler

olarak atanmaya nail olmuş Aaron ve soyuna ait olan "Koenlik tacı"na gönderme yapar.

Kim Kimdir?

İlk nesil Babilli *Amoralardandır*. Utsal kentinde yaşardı. Orada Tora öğrenimi ve uygulama talimatları alanlarında faaliyet gösteren *bet midraşın* başındaydı. İlk nesil *Amoraların* en büyüğü olan Rav, Babil'e geldiğinde, Rav Asi, Babil'in Tora büyüklerinden biri olarak tanınmaktaydı ve buna rağmen Rav'ın arkadaşı ve öğrencisi olmuştu. Rav gerçekten de ona büyük onur verirdi. Arkadaşları arasında *Amoralar* Şemuel, Rav Yirmeya bar Aba ve Rav Kaana vardı. Tanınmış öğrencileri arasında da Rav

Babil'deki Birinci Nesil Amoraim

Una, Rabi Hiya bar Rav ve Rav Yeuda bar Yehezkel sayılabilir. Bunlar, Babil'deki ikinci *Amoralar* neslinin liderleriydi.

Rav Asi zengin ve mal-mülk sahibi biriydi.

Agada (kanuni olmayan öğretiler) alanındaki ünlü sözleri arasında şunlar sayılabilir: "Kibirli bir ruhu olan her kişi sonunda küçülür." "Her kim bir *mitsvayı* söylendiği şekilde yerine getirirse, Kutsal ve Mübarek Tanrı [o kişiye karşı] bir hüküm verdiyse bile onu iptal eder."

Rav Asi

Şulhan lehem apanimin üzerindeki taç, Kral David'in ve onun soyundan gelen kralların nail olduğu kraliyet tacına gönderme yapar.

Aron Aberit'in tacı ise, Tora tacına gönderme yapar. Tora tacına kim nail olmuştur? Rabi Yohanan şöyle dedi: Tora tacı ortaya bırakılmıştır. Onu hak etmek isteyen herkes fedakârlık etsin, Tora öğreniminde gayret sarf etsin ve sonunda Tora'da bir kral gibi olacaktır!

Peki, bu üç taç içinde en önemlisi hangisidir? Koenlik tacı mı, kraliyet tacı mı yoksa Tora tacı mı? Bildiniz! *Gemara* en önemli tacın Tora tacı olduğunu söylemektedir!

Koen Meşuah Milhama

Yaprak

73

Bu yaprakta “*Koen Meşuah Milhama*” hakkında bilgi alıyoruz.

Tora, savaş durumları için özel bir Koen'in atanması gerektiğini söylemektedir. Yisrael halkı savaşa çıkmadan önce bu özel Koen askerlere savaşa bağlantılı *alahaları* öğretirdi. Ayrıca askerlerin önünde bir nutuk çekerek kalplerine cesaret verir, onlara Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya güvenmelerini ve korkmamalarını söylerdi.

Bu Koen'e “*Koen Meşuah Milhama*”, yani “savaş için meshedilmiş Koen” adı verilir. Neden? Çünkü bu Koen, tıpkı atandığı zaman bir Koen Gadol'a yapıldığı gibi, Moşe Rabenu'nun yapmış olduğu özel yağla meshedilirdi (başına yağ sürülürdü).

Bu işlem savaş gerekliliklerinden biri olarak yapıldığı için de bu Koen'e “savaş için meshedilmiş Koen” adı verilir.

Gemara Koen Gadol ile *Koen Meşuah Milhama* arasında bir fark olduğunu söylemektedir. Koen Gadol öldüğü zaman, oğlu onun mevkiini miras alır ve Koen Gadol olur. Ama *Koen Meşuah Milhama* öldüğünde bu görevi oğullarına miras bırakmaz.

MASEHET YOMA PEREK 8: YOM AKİPURİM

Yom Akipurim Kuralları

Yaprak

74

Masehet Yoma'nın ilk yedi *perekinde* *Mişna* ve *Gemara*, Yom Akipurim'de Bet-Amikdaş'ta gerçekleştirilen özel ibadet işlemlerini ele almıştı.

Sekizinci *perekte* *Masehet Yoma* bize Yom Akipurim kurallarını öğretmektedir. Her bireyin Yom Akipurim'de yerine getirmesi gereken *alahalar* nelerdir? “Oruç kuralları”, “*teşuva* ve *viduy* (itiraf) kuralları” ve “Yom Akipurim dualarına dair kurallar”.

Yom Akipurim'de, Şabat günü yapılması yasak olan bütün *melahalar* yasaktır (“*melaha*” kavramı için bkz. I. Kitap, sayfa 49). Yom Akipurim'de ayrıca oruç tutup hiçbir şey yememe ve hiçbir şey içmeme *mitsvası* vardır. *Mişna*'dan, Yom Akipurim'de yapılması yasak olan başka şeylerin de olduğu öğrenilmektedir. Örneğin, bedeni sadece kısmen bile olsa suyla yıkamak yasaktır, bedene yağ sürmek yasaktır ve deriden yapılmış ayakkabılar giymek yasaktır.

Dikkat edin! *Gemara*, Yom Akipurim'de yeme ve içme yasağının, bu güne dair diğer yasaklardan daha ağır olduğunu söylemektedir. Bu nedenle Yom Akipurim'de yanlışlıkla bir şey yiyen kişi Bet-Amikdaş'a bir *Hatat-korbanı* getirmekle yükümlüdür. Ama Yom Akipurim'de yanlışlıkla yıkanan bir kişinin *korban* getirme yükümlülüğü yoktur.

Çölde Bene-Yisrael İçin Gerçekleşen Mucizeler

Yaprak

75

Bu yaprakta *Gemara*, çöl yolculuğu sırasında Bene-Yisrael'in yaşadıkları fevkalade ve harika mucizelerden biri olan *man* yağdığı zaman neler olduğunu anlatmaktadır.

Bu mucizelerden biri de, *manın tsadik* insanlara pişmiş ve hemen yemeye hazır bir şekilde yağmış olmasıdır. Buna karşılık *man*, ortalama insanlara, pişirilmeyi gerektiren bir hamur şeklinde yağardı. Günahkârlara ise *man* buğday taneleri şeklinde yağardı ve bunları öğütmeleri, elde edilen undan hamur açmaları ve pişirmeleri gerektirdi.

Tsadik olmak ne kadar da iyi...

Köle kimin? *Gemara* çok ilginç bir olay anlatmaktadır. İki adam, aralarındaki Tora davası nedeniyle Moşe Rabenu'nun huzuruna gelmişti. Reuven “Şu köle benimdir” dedi. Şimon ise “Hayır! Bu köle benimdir” dedi. Moşe Rabenu “Sabaha kadar bekleyelim ve kölenin kime ait olduğunu görelim” dedi.

Sabah olunca ne olacaktı? Çok basit. O kölenin hakkı olan *manın* nereye düştüğünü görecektirdi. Eğer Reuven'in evinin yanına düşüyse, bu, kölenin Reuven'e ait olduğuna işaret edecekti. Yok, eğer Şimon'un evinin yanına düşüyse, anlaşılan köle de Şimon'a aitti.

Kim Kimdir?

Babil'deki Birinci Nesil Amoraim

İlk *Amoraim* neslinde Babil'de yaşamıştır. Neslinin büyük haham ve dayanlarından biridir. *Amora* Şemuel'in arkadaşıydı ve *alaha* konularında onunla görüş alışverişinde bulunurdu.

Kaynaklarımızda “*Dayane Gola*” (Diaspora yargıçları) şeklinde geçen terim her zaman Karna için kullanılır, zira kendisi

Babil'de çok ünlü bir *dayandı*. Büyük uzmanlığı, *Nezikin* (zararlar) konularında kendi ismiyle “*Nezikin DeVe Karna*” (Karna'nın *yeşivasından nezikin* kararları) şeklinde anılan *Barayta* derlemesini oluşturmasıyla da ifade bulmuştur. Bu derlemeden bazı kısımlara kaynaklarımızda yer verilmiştir (örneğin *Sanedrin* 30b).

Karna

Lehem Mişne: Rabi Yose bar Hanina Tora'nın pasuklarından, *manın*, temiz kalması amacıyla, hem altında hem de üstünde birer çiy tabakası olduğunu öğrenmiştir. Ayrıca *man* Cuma günleri, diğer günlere göre iki kat yağardı: biri Cuma için, biri de Şabat için. Bu nedenle Şabat günleri *seudalarda* iki bütün Şabat ekmeği kullanılır (*lehem mişne*) ve *manın* hem üstten hem de alttan örtülü olmasının anısına, Şabat ekmeklerini de alttan (ekmek tahtasıyla) ve üstten (örtüyle) örtmek gelenektir (*Şibole Aleket*).

Kralın Oğluyla İlgili Misal

Yaprak

76

Man hakkındaki öğrenimimize bu yaprakta da devam ediyoruz.

Gemara, kutsal *Tanna* Rabi Şimon bar Yohay'a öğrencilerinin bir soru sorduklarını anlatmaktadır: "*Rabenu*; Kutsal ve Mübarek Tanrı neden Bene-Yisrael'e her gün *man* yağdırmaktaydı? Bunu yılda bir kez yeterli miktarda *man* yağdırarak da yapabilirdi. Her gün yağdırmasına ne gerek vardı?"

Rabi Şimon onlara "Size verecek üç cevabım var" dedi. Biz burada bu cevapların sadece bir tanesini öğreneceğiz.

"Size bir misal vereyim" dedi Rabi Şimon öğrencilerine. "Bir kral oğluna 'Yılda bir kez saraya uğrayıp bana gel, ben de sana bir yıl boyunca yetecek kadar para vereyim' demişti. Ama bir süre sonra kral, oğluyla pek az görüşmekte olduğunu gördü. Onu özliyordu. Ne mi yaptı? Oğlunu çağırıp 'Bugünden itibaren sana her gün bir güne yetecek kadar para vereceğim. Her gün gel ve parayı al' dedi. O günden sonra kral, sevdiği oğlunu her gün görebildiği için sevinçliydi.

"Kutsal ve Mübarek Tanrı da Bene-Yisrael'in O'na dua etmelerinden memnuniyet duyar" diye devam etti Rabi Şimon. "Bu nedenle onlara *manı* her gün yağdırmıştır. Bu şekilde Bene-Yisrael, *man* için Tanrı'ya her gün 'Bize yarın da göklerden yiyecek gönder' diye dua etmekteydi."

Yom Akipurim'de Netilat Yadayim

Yaprak

77

Bu yaprakta Yom Akipurim'de yıkanma konusundaki *alahaları* öğreniyoruz.

Yom Akipurim'de yıkanmak, hatta bedenin sadece bir kısmını bile yıkamak yasaktır. **Hangi suyla?** İster soğuk suyla isterse de sıcak suyla.

Bir adam çamura düşmüş ve elleri kirlenmişse ne yapabilir? Acaba ellerini bu kirden arındırmak için yıkaması da mı yasaktır?! *Gemara* bunun serbest olduğunu söylemektedir. Neden? Çünkü Yom Akipurim'de bedeni "keyif almak için" yıkamak yasaktır, ama bedenin bir kısmını, belirli bir kirden arındırmak için yıkamaya niyetlenen kişi bu yasağı delmiş olmaz.

Dolayısıyla, Yom Akipurim sabahı kalktığımız zaman da, her gün yapılması gerektiği gibi *Netilat Yadayim* yaparak ellerimizi yıkarız [ancak her günden farklı olarak bunu sadece parmakların başladığı noktaya kadar yaparız]. Çünkü bu yıkama işleminin amacı keyif almak değil, elleri arındırmaktır. Ama elbette, elleri yıkarken suyun ferahlatıcı niteliğinden keyif almaya niyetlenmeme konusunda dikkatli olmak gerekir (*Meorot Aalaha*'ya göre).

Yom Akipurim’de Hangi Ayakkabıları Giymek Yasaktır?

Yaprak Kutsal Hahamlarımız, Yom Akipurim’de ayakkabı giymenin yasak olduğunu söylemişlerdir.

78

Gemara şöyle anlatmaktadır: Bir keresinde Hahamlar *bet midraşa* oturmaktaydı ve ortaya bir soru atıldı: Acaba Yom Akipurim’de hangi ayakkabıları giymek yasaktır? Her tür ayakkabı yasak mıdır?!

Amora Rabi Yitshak ayağa kalkarak “Hocalarım ve ravlarım!” dedi. “Ben Rabi Yeoşua ben Levi’yi Yom Akipurim’de ahşap sandaletler giyerken gördüm.” Buradan, sadece deri ayakkabıları giymenin yasak olduğunu öğreniyoruz. Ama ahşap veya bez ayakkabıları giymek serbesttir.

Gemara bunun ardından çok önemli bir *alaha* söylemektedir: Mutlaka bildiğiniz gibi, küçük çocuklar hiç oruç tutmazlar. Ama, demektedir *Gemara*, Yom Akipurim’de çocuklara da deri ayakkabılar giydirmeme konusunda dikkatli olmak gerekir!

Çocuklar hangi yaştan itibaren oruç tutmaya başlarlar? *Mişna* bu konuya biraz daha ileride (yaprak 83) değinmektedir. Çocuklar yaklaşık olarak dokuz yaşından itibaren Yom Akipurim’de birkaç saat oruç tutmaya başlamalıdır (Şulhan Aruh, Orah Hayim 616).

Birkat Amazon Söyleme Yükümlülüğü

Yaprak Ekmek yedikten sonra *Birkat Amazon* söyleriz.
Bunu nereden biliyoruz? Pasuktan: “Yiyeceksin, doyacaksın ve Tanrı’yı mübarek kılacaksın” (*Devarim* 8:10). Yemek yedikten sonra *beraha* söylemek gerekir.

79

Hahamlarımız bu pasuktan ayrıca, yalnızca yapmış olduğu yeme eylemi sonunda “doymuş” bir kişinin *beraha* söylemesi gerektiğini öğrenmişlerdir; zira Tora “doyacaksın – ve mübarek kılacaksın” demektedir. Doyan kişi *beraha* söyler.

Bu nedenle Tora kanununa göre, çok ekmek yemiş ama doymamış bir kişi *Birkat Amazon* söylemez. Buna karşılık başka bir zaman sadece az miktarda ekmek yiyip doyduysa – *Birkat Amazon* söyler.

Rabi Meir şöyle der: Tora’nın kanunu bu şekildedir. Ama Hahamlarımız, sadece bir *kazayit* miktarında ekmek yemiş bir kişinin de *Birkat Amazon* söylemesine hükmetmişlerdir.

Peki, ya bir kişi *kazayit*ten az miktarda ekmek yediyse? Bu kişi gerçekten de *Birkat Amazon* söylemez.

“*Kazayit*” ne kadardır? Bunu, *A-Şem*’in yardımıyla, sıradaki yaprakta öğreneceğiz.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Birinci Nesil Amoraim

Hayatından Kesitler

Amoraim döneminin başlarında Erets-Yisrael’de yaşamıştır. Lod şehrinde yaşardı ve babasının adı Levi’ydi.

Gençliğinde, neslin ileri geleni olan Rabi Yeuda A-Nasi’nin yanında, onun Tsiporti’deki *yeşivasında* Tora öğrenmişti. Daha sonraları Lod’da esas hocaları olan Rabi Elazar A-Kapar ile Bar Kapara’dan ve ayrıca Rabi Yeuda ben Pedaya’dan Tora öğrenmiştir.

Rabi Yose bar Pitras’ın kızıyla evlenmiştir. Oğlu Rabi Yosef’tir. Rabi Yeoşua ben Levi oğluna Tora öğretmiş ve oğlu da büyük biri Tora adamı haline gelerek, *Nasi*’nin ailesine mensup bir kızla evlenmiştir.

Rabi Yeoşua ben Levi Tora öğrenimini yaymış ve Lod’daki *yeşivasında* öğrencilerine Tora öğretmiştir. Bununla birlikte, toplumun başka ihtiyaçlarıyla da ilgilenmiştir. Birçok kez, Erets-Yisrael Yahudilerinin iyiliği için Roma İmparatorluğu nezdinde girişimde bulunmak üzere, neslin büyükleri olan Rabi Hanina bar Hama ve başka arkadaşlarıyla birlikte Roma’ya gönderilmiştir.

Öğrencileri arasında “*Mara DeAra DeYisrael*” (Erets-Yisrael’in Üstadı) olarak adlandırılan ve ikinci *Amoraim* neslinde Yisrael halkının başkanı olan *Amora* Rabi Yohanan ile Rabi Hiya bar Aba ve başka büyük Hahamlar yer alır.

**Rabi
Yeoşua
ben Levi**

“Kazayit” Ölçüsü Nedir?

Yaprak
80

Yeme eylemiyle gerçekleştirilen birçok *mitsva* vardır. Örneğin *Pesah-korbanını* yemek *mitsva*dır. Yine, Pesah gecesi *matsa* yemek gerekir. Peki, *mitsvayı* yerine getirmek için ne kadar yemek gerekir? Bunun asgari ölçüsü nedir?

Tora bu sorunun cevabını açıkça yazmamaktadır. Ama Kutsal ve Mübarek Tanrı, Sinay Dağı’nda Moşe Rabenu’ya “yeme” ölçüsünün “*kazayit*” büyüklüğünde olması gerektiğini sözlü olarak söylemiştir.

“*Kazayit*” sözcüğü “zeytin kadar” anlamına gelir ve bazılarına göre bu bir tavuk yumurtasının yarısı kadarken, bazılarına göreyse yumurtanın üçte biri kadardır.

Bu ölçü yasak ihlallerinde de önem taşır. Örneğin Tora, domuz yiyen bir kişinin *bet din* tarafından cezalandırıldığını söylediği zaman, bu ceza yalnızca o kişi “*kazayit*” miktarında domuz eti yediyse geçerlidir.

Peki, ya Yom Akipurim? Acaba Yom Akipurim’de de, yemek yeme yasağını ihlal eden bir kişi, “*kazayit*” miktarında yemek yediği zaman mı cezayı hak eder?! Bu yaprakta, Yom Akipurim’de farklı bir miktar olduğunu öğrenmekteyiz. Bu miktar “*kakotevet*” olarak adlandırılır. *Kotevet* sözcüğü, yumurtadan biraz daha küçük büyüklüğe sahip bir hurma tanesini belirtir; “*kakotevet*” de böyle bir “hurma kadar” anlamına gelmektedir.

Yom Akipurim Arifesinde Yiyip İçme Mitsvası

Yaprak
81

Bu yaprakta, *Erev Yom Akipurim*’de (Yom Akipurim arifesi) yerine getirilmesi gereken iki özel *mitsvayı* öğrenmekteyiz.

Bunların ilki, *Erev Yom Akipurim* olan 9 Tışri günü yiyip içmektir. Bu *mitsva* o kadar önemlidir ki Hahamlarımız, *Yom Akipurim* arifesinde yiyip içen kişinin, sanki Yom Akipurim arifesinde de oruç tutmuş gibi ödüle hak kazandığını söylemişlerdir.

Rişonim Dönemi otoriteleri, Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın, Yom Akipurim’de oruç tutmak için gücümüz olmasını istediğini ve bu nedenle *Erev Yom Akipurim*’de yiyip içmemizi emrettiğini yazarlar.

“*Bet Yosef*” kitabının yazarı *Maran* Rabi Yosef Karo, tıpkı bayramlarda günün onuruna yiyip içmemiz gibi, Yom Akipurim’i de aynı şekilde yiyecek ve içeceklerle onurlandırmamız gerektiğini belirtir. Ancak Yom Akipurim’de oruç tuttuğumuz ve yiyip içmek mümkün olmadığı için, Kutsal ve Mübarek Tanrı bu *seudayı* *Erev Yom Akipurim*’de yapmamızı emretmiştir.

Tosefet Yom Akipurim: *Erev Yom Akipurim*’deki ikinci *mitsva* “*Tosefet Yom Akipurim*”dir. *Yom Akipurim*’i gün batımından daha önce almak Tora’nın bir *mitsvası*dır. “*Tosefet*” sözcüğü “ekleme” anlamına gelir. Böylece *Tosefet Yom Akipurim* de “Yom Akipurim’e yapılan ekleme” demektir.

Kimin Huzurunda Durduğunu Bil

Yol üzerinde, gökkubbenin altında bir *hasid* durmuş dua etmekteydi. Uzun bir yolculuğun ortasında olmasına rağmen, her zaman sinagogda ettiği şekilde, konsantrasyonla, coşkuyla, ama bir yandan da sanki para sayarcasına yavaş yavaş dua etmekteydi.

Sessiz ortam birden bire, koşan

atların nal sesleriyle bıçakla kesilircesine kesildi. Heybetli atların çektiği görkemli bir fayton yaklaşmaktaydı. Bu faytonda oturan saygın adam kim miydi? Şehrin valiliğini yapan önemli bir komutandı gelen. Ama *hasid* ne görkemli faytonun, ne de içindeki adamın farkına varmıştı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
79’da

Çocuklar Yom Akipurim’de Oruç Tutar Mı?

Yaprak
82

Hahamlarımız, dokuz yaşına kadar kız ve erkek çocukların Yom Akipurim’de hiç oruç tutmamaları gerektiğini söylerler.

Dokuz yaşından itibaren, eğer çocuk kuvvetliyse ve oruç tutabilecek gücü varsa, birkaç saat boyunca oruç tutması yönünde eğitilir. On yaşından itibaren tüm çocuklar birkaç saat oruç tutmaya alıştırılır.

Örneğin eğer çocuk sabah saat yedi buçukta kahvaltı etmeye alışıkrsa ona “Bugün Yom Akipurim. Bu nedenle bir saat daha beklemen gerekiyor. Kahvaltını saat seiz buçukta edersin” denir.

Gemara, on bir yaşından itibaren bir çocuğun artık Yom Akipurim’de bütün gün boyunca oruç tutmaya alışması gerektiğini söylemektedir.

Ama *Mişna Berura*’ya göre eskiden insanlar günümüze göre daha dayanıklıydı ve bu nedenle on bir yaşındaki çocuklar gün boyunca oruç tutabiliyorlardı. O zamandan bugüne insanlar gittikçe zayıfladılar ve bu yüzden *bar mitsva* veya *bat mitsva* yaşına kadar çocuklar gün boyu değil, yalnızca birkaç saat boyunca oruç tutarlar (*Şulhan Aruh* ve *Mişna Berura* 616:2).

Kutsal Tannaların Parasını Kim Çaldı?

Yaprak
83

Bir keresinde kutsal *Tannalar* Rabi Meir, Rabi Yeuda ve Rabi Yose seyahatleydiler ve Cuma günü geldiğinde kutsal Şabat gününü geçirmek üzere bir hana girdiler.

Tannalar hancıya “Adın nedir?” diye sordular. “Adım Kidor” diye cevap verdi hancı. Rabi Meir bir insanın iyi mi yoksa kötü mü olduğunu ismine göre anlayabilmekteydi ve han sahibinin adının ‘Kidor’ olduğunu duyunca onun iyi bir insan olmadığını anlamıştı. Bu nedenle Rabi Meir kendi parasını ona emanet etmeyip, bunun yerine mezarlığa gömdü. Rabi Yeuda ve Rabi Yose ise paralarını hancıya emanet ettiler.

Ve gerçekten de, Şabat sona erdikten sonra paralarını geri istedikleri zaman ‘Kidor’ küstahça “Ne münasebet? Bana para falan vermediniz!” diye yalan söyledi.

Biraz sonra *Tannalar*, ‘Kidor’un bıyıklarına biraz mercimek yapışmış olduğunu fark ettiler. Adam mercimek yemiş ve bıyıklarını silmemişti... *Tannalar* acele ederek hemen ‘Kidor’un karısına gittiler ve ona “Kocan paramızı bize geri vermeni söyledi. Doğru söylediğimizi anlamın için de işaret olarak bugün mercimek yediğinizi anlattı” dediler... Kadın onlara inandı ve paralarını iade etti.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Birinci Nesil Amoraim

Öğretisi

Rabi Yeoşua ben Levi’nin neslinde Tora öğreniminin esası, Rabi Yeuda A-Nasi ve öğrencileri tarafından derlenmiş olan *Mişna*’da aktarılan *Tannaların* sözlerini açıklamak ve bu öğretilerin gerekçelerini belirtmek şeklindeydi. Aynısı, derlenmeleri o dönemde Rabi Hiya ve Rabi Oşaya tarafından tamamlanmış olan *Tosefta* ve *Baraytalarda* yer alan *Tannaların* öğretileri için de yapılmaktaydı.

Nitekim *Gemara*’da Rabi Yeoşua ben Levi’nin, *Tannaların* sözlerini açıklayan ve izah eden birçok öğretisini okumaktayız.

Rabi Yeoşua ben Levi, *Mişna*’da adı geçen tek *Amoradır*. *Masehet Okatsin*’in

sonunda kendisinin ünlü bir deyişi vardır: “Rabi Yeoşua ben Levi şöyle dedi: Gelecekte Kutsal ve Mübarek Tanrı, her bir *tsadike* üç yüz on dünyayı miras olarak verecektir...”

Rabi Yeoşua ben Levi, *agada* öğretileri alanında büyük bir uzmandı ve hem Babil hem de Yeruşalayim Talmudunun her yerinde, *Gemara*’daki *agada* ve *musar* (etik) öğretileriyle bağlantılı yüzlerce sözü yer alır.

Rabi Yeoşua ben Levi’nin *bet midraşında* Rav Şimi bar Ukva adında bir haham oturur ve *agada* sözlerini onun için derlerdi.

**Rabi
Yeoşua
ben Levi**

Şabat Günü Suya Düşen Bebek

Yaprak
84

Bir kişi hayati tehlike (*pikuah nefes*) içinde olduğu takdirde onu kurtarmak için, en ağır üç günah haricinde, Tora'nın yasakladığı tüm ihlallerde bulunulabilir.

Gemara Şabat günü suya düşen ve nerede olduğu görülemeyen bir bebeği buna örnek olarak vermektedir. Böyle bir durumda balıkçı ağları getirilip suya serilir; zira belki bu sayede çocuk da ağla birlikte çıkacak ve hayatı kurtulacaktır. Ama ağları suya serdiğimiz zaman başka neler olur? Ağa balıklar da yakalanır. Kutsal Şabat günü balık avlamak yasaktır Ama bebeği kurtarmayı denemek için Şabat ihlal edilebilir.

Gemara, sadece “*safek pikuah nefes*” (hayati tehlike şüphesi) durumunun bile bütün Tora'yı geri plana ittiğini söylemektedir. Örneğin eğer bir doktor hasta için “Hayati tehlikesi olup olmadığından emin değilim. Olabilir de, olmayabilir de” diyorsa, böyle bir durumda bile hastayı kurtarmak için ihlalde bulunulabilir.

Gemara, hayat kurtarmanın son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. O kadar ki, eğer Şabat günü bir kişiyi kurtarma gereği doğarsa, Şabat günü yapılması yasak olan eylemleri yapması Yahudi olmayan birinden rica edilmez, bunlar, Şabat ihlali anlamına gelecekse bile, bizzat Yahudiler tarafından yapılır.

Kimin Huzurunda Durduğunu Bil (devam)

O şimdi Göklerdeki Baba'sının huzurunda durmaktaydı; sıradan şeylerin kendisini duasının ortasında rahatsız etmesine izin verecek değildi!

Saygın komutan ayakta dua etmekte olan Yahudi'yi gördü. Faytonu durdurdu ve Yahudi'yi selamladı. Ama *hasid* Yahudi'nin kendisine hiç bakma zahmetinde bile bulunmadığını

görünce komutan çok şaşırdı. *Hasid* kendi fısıltılarına dalıp gitmişti ve onun selamına karşılık vermiyordu.

Komutan kendisini selamlamayan *hasid* adamın cesareti karşısında hayrete düşmüştü. Yahudi'nin duasını bitirmesini beklemeye karar verdi. Bu davranışını haklı çıkarmak üzere nasıl bir açıklama yapacağını görmek istiyordu.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
81'de

Son Mişna

Yaprak

Bu sayfada *Masehet Yoma*'nın son mişnasını öğreniyoruz.

85

Masehet henüz bitmiş değil; hâlâ üç yapraklık *Gemara* var. Ama *Masehet Yoma*'nın bundan sonraki kısmında bundan başka mişna yok.

Bu mişnada Rabi Elazar ben Azarya, Yom Akipurim'in, bir Yahudi'nin Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya karşı işlediği günahları için kefareti sağladığını söylemektedir. Ama aynı, bir Yahudi'nin, akranlarına karşı işlediği günahları için geçerli değildir. Örneğin bir kişi yanlışlıkla yasak bir yiyeceği yediyse, Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya karşı kabahat işlemiştir. Ama bir akranını gücendiren bir Yahudi, o akranından özür dilemekle yükümlüdür! Eğer böyle yapmadıysa, Yom Akipurim bu günah için kefareti sağlamaz.

Mişna bunun ardından Rabi Akiva'nın sözlerini aktarmaktadır. "Rabi Akiva şöyle dedi: Ne mutlu size ey Yisrael!" Yisrael halkı büyük bir şansa sahiptir, zira Yom Akipurim'de Bizzat Kutsal ve Mübarek Tanrı, günahları temizler ve kefareti sağlar. Ve Tanrı'ya sıkı sıkıya yapışarak *teşuva* yapmak isteyen Yahudilerin günahları temizlenir ve ortadan kalkar (Prag'lı Maaral, "Şabat Şuva" deraşası).

Teşuva Mitsvası – Çok Özel Bir Armağan

Yaprak

Bu yaprakta öğrendiğimiz *Gemara*'da, *teşuva mitsvası* hakkında bilgi alıyoruz.

86

Kutsal Tora'mız birkaç yerde, her bireyin, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın istediği şekilde davranıp davranmadığını değerlendirmesi ve tam bir *teşuva* yapması gerektiğini belirtmektedir. Tüm peygamberler de Yisrael halkına *teşuva* yapmanın önemini hatırlatır ve onları bu yönde uyandırıyorlardı.

Biliyor musunuz? Tora'da *teşuva* yapmanın gerekli olduğunu söyleyen özel bir *mitsva* vardır! *Teşuva* ayrıca, *A-Şem*'in bize vermiş olduğu çok özel bir armağandır da.

Neden armağandır? Çünkü Kutsal ve Mübarek Tanrı "Kim günah işlediyse – kaybetti. Bunu düzeltmenin olanağı yok!" diyebilirdi. Tıpkı düşüp kırılan cam bir bardağı tekrar onarmanın mümkün olmaması gibi, aynı şekilde, günah işlemiş bir kişinin de kendisini düzeltmesinin imkânsız olduğunu söyleyebilirdi.

Ama Evrenin Efendisi, büyük merhametiyle, insanlara *teşuva* yapma ve kendilerini düzeltme olanağı tanımıştır.

Şunu bilmek önemlidir: Rambam'ın yazdığına göre, tam *teşuva* yapan herkes Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın gözünde "sevilen, kıymetli ve yakın" addedilir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Birinci Nesil Amoraim

Yüksek Düzeyi

Rabi Yeoşua ben Levi müthiş bir *hasiddi* ve neslinin seçkin insanlarından biriydi. Onun sayesinde, ömrü boyunca gökkuşağı hiç görünmemiştir. Güzel bir görünüme ve Tanrı'nın meleğini andıran bir çehreye sahipti. Yabancı halklar bile onun kutsiyetini tanıyordu. Anlatıldığına göre Roma'ya geldiğinde imparatorluğun tüm bakanları onun etten kemikten bir insana ait değilmiş gibi görünen, ışıltı saçan görünümü karşısında saygı ve teslimiyetle ayağa kalkmışlardır.

Peygamber Eliyau ona sık sık görünürdü; hatta ikisi birlikte Tora öğrenirlerdi.

Tora öğrenimindeki müthiş azmi ve Tora için tutuşan sevgisi, belirli bir çıban hastalığına yakalanmış kişiler arasında bulunduğu bir sırada ifade bulmuştu. O zamanlarda bu hastalık çok bulaşıcı ve ölümcüldü ve hastalar

izole edilerek toplumdan uzaklaştırılıyorlardı. Rabi Yeoşua ben Levi ise bu hastalara Tora öğretmeye giderdi, çünkü kendisinden başka onlara Tora öğretmeyi kabul edecek kimse bulunamıyordu. Rabi Yeoşua, Tora'nın, onu öğrenenleri koruyup kurtarma gücünden sonuna kadar emindi.

Rabi Yeoşua ben Levi, torunlara Tora öğretmeye de büyük bir önem vermiştir. Tora'da "onları [=Tora'nın sözlerini] oğullarına ve oğullarının oğullarına bildireceksin" sözlerinin hemen ardından "Horev'de Tanrın *A-Şem*'in huzurunda durduğun o gün" ifadesi yer alır. Rabi Yeoşua ben Levi bu durumu şöyle açıklamıştır: "Her kim oğlunun oğluna Tora öğretirse, [torunu] Tora'yı sanki Sinay'dan almış gibidir."

Rabi Yeoşua ben Levi

Nasıl Teşuva Yapılır?

Yaprak

87

Önceki yaprakta, Tora’da *teşuvayı* öngören “yap” şeklinde bir emir olduğunu öğrenmiştik.

Teşuva nasıl yapılır?

Gemara bunu pasuklardan öğrendiğimizi belirtmektedir. İhlalde bulunmuş ve Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın huzurunda *teşuva* yapma arzusu taşıyan bir kişi, sözleri ağzından çıkararak bir itirafta bulunmalı ve şöyle demelidir: “Evrenin Efendisi! Senin huzurunda hata ettim. Yaptığım şeyden pişmanlık duyuyorum ve bir daha bu hatama dönüp günah işlemek istemiyorum.”

Dikkat edin! *Teşuva* bu şekilde yapılır: **Pişmanlık**. İşlenen kabahat nedeniyle üzüntü duyulmalıdır. **Günahı terk etmek ve gelecek için karar almak**. Söz konusu günahı işlemeyi bırakmak ve bunu bir daha yapmama konusunda bir taahhütte bulunmak gerekir. **Viduy (itiraf)**. İşlenen günah, Tanrı’nın huzurunda sözel olarak itiraf edilmelidir.

Mutlaka biliyorsunuzdur; Elul ayı ve On *Teşuva* Günü boyunca herkes, tam olarak Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın istediği şekilde davranmış olup olmadığını bir değerlendirmeye tabi tutar ve bu nedenle birçok kişi, *teşuva* konusunu işleyen kitaplar okumayı âdet edinmiştir. Bu kitaplar arasında Rambam’ın yazmış olduğu *teşuva alahaları* ile Rabenu Yona’nın “*Şaare Teşuva*” adlı eseri sayılabilir.

Kimin Huzurunda Durduğunu Bil (devam)

Yahudi bu tertemiz duasını tamamadığı zaman komutan ona öfkeyle çıkıştı:

“Akılsız ve sorumsuz Yahudi! Sizin Tora’nızda ‘*Canınızı fazlasıyla korumalısınız*’ diye yazıyor. Hiçbir zarar görmemek için hayatınızı korumanız emredilmiş. Öyleyse seni selamladığım zaman neden selamıma cevap vermedin?

Bana böyle küstahça davranman ve onurumu bu şekilde hafifsemen karşısında kafanı kesebilirdim ve kimsenin de bundan haberi olmazdı!”

“Lütfen sözlerimi dinleyin” diye ricada bulundu *hasid*, komutanı sakinleştirmek için. “Size, davranışımın sebebini, sayılı ve basit birkaç sözcükle anlatacağım.”

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
85’te

Neila Duası

Yaprak

88

Sevgili çocuklar! *Masehet Yoma*'nın son yaprağına geldik. Bu yaprakta *Gemara, Yom Akipurim*'de “*Neila*” adı verilen özel bir dua edildiğini hatırlatmaktadır.

“Nedir “*Neila* duası” ve bu duaya neden bu isim verilmiştir?

Bet-Amikdaş'ın ayakta olduğu zamanlarda Yom Akipurim'de Bet-Amikdaş'ta dua ederler ve gün sona ermeden kısa bir süre önce de Bet-Amikdaş'ın kapılarını kilitlerlerdi, zira herkes evine gitmek üzere dışarı çıkmış olurdu. Kapıları kilitlenmeden önce bir dua edilirdi ve bu nedenle duaya “*Neila*” yani “kilitleme” duası adı verilmiştir.

Duanın “*Neila*” olarak adlandırılmasının bir sebebi daha vardır: Bu dua, Yom Akipurim sona ermeden ve Göklerin kapıları “kilitlenmeden” önce edilir.

Bu kutsal gün sona ermeden önce herkesin Tanrı katındaki yargı hükmü mühürlenir ve bu nedenle dua sırasında “*hotmenu besefer hayim*” (bizi yaşam kitabına **mühürle**) denir; zira karar tam o sıralarda mühürlenmektedir.

Yom Akipurim çıkışında suka yapmak: Bir *mitsvadan* diğer bir *mitsvaya* çıkma amacıyla Yom Akipurim çıkışında hemen *suka* inşaatına başlamaya özen gösteren kişiler vardır (Rema, *Orah Hayim* 624:5).

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Birinci Nesil Amoraim

Vefatı

Rabi Yeoşua ben Levi zenginliğe ve uzun bir ömre nail olmuştur.

Hayatının sonlarına doğru güçten düşmüş olmasına rağmen kendi katı standartlarına göre hareket etmeyi sürdürmüş ve Tişa BeAv'da ardışık iki gün boyunca – hem 9 Av'da hem de 10 Av'da – oruç tutmuştur. [Bazı yüksek düzeyli kişiler bu şekilde davranırdı, çünkü Bet-Amikdaş 9 Av günü ateşe verilmiş ve 10 Av günü boyuna yanmıştı. Ama normal kurala göre Tişa BeAv orucu sadece 9 Av'da tutulur.]

Bu dünyadan göçme vakti geldiğinde Rabi Yeoşua ben Levi, ölüm meleğine,

önce Gan Eden'de kendisi için hazırlanmış olan yeri görmek istediğini söyledi. Melek onu yolda götürürken, Rabi Yeoşua ben Levi ölüm meleğinin elinden bıçağını kaparak geri vermeyeceğine dair yemin etti. Kutsal ve Mübarek Tanrı şöyle dedi: “Rabi Yeoşua ben Levi, tüm hayatı boyunca asla yemininden dönmediği için, şimdi de yeminini bozamayız.” Ve böylece Rabi Yeoşua ben Levi ölümün tadını almadan, Gan Eden'e canlı olarak girmiş, Peygamber Eliyau da “Levi'nin oğluna yer açın!” diye duyuruda bulunmuştur.

Rabi
Yeoşua
ben Levi